

TOIMIJUUDEN HAASTEET JA VALLANKÄYTTÖ PARISUHTEESSA

**VÄKIVALTAISESTI KÄYTTÄYTYNEIDEN MIESTEN POSITIOT
RYHMÄMUOTOISESSA PARITERAPIASSA**

Emilia Kojo

Alina van den Belt

Pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Psykologian laitos

Toukokuu 2022

KOJO, EMILIA & VAN DEN BELT, ALINA: Toimijuuden haasteet ja vallankäyttö parisuhteessa - väkivaltaisesti käyttäytyneiden miesten positiot ryhmämuotoisessa pariterapiassa

Pro gradu –tutkielma, 37 s.

Ohjaaja: Aarno Laitila

Psykologia

Toukokuu 2022

Tässä pro gradu-tutkielmassa tavoitteenamme oli tutkia väkivallan tekijöiden toimijuutta ja vallankäyttöä ryhmämuotoisessa pariterapiassa. Tarkastelimme, millaisia toimijuuden positioita parisuhteessaan väkivaltaisesti käyttäytyneet miehet muodostivat puheessaan ja analysoimme tämän pohjalta niihin kytkeytyviä vallankäytön keinoja. Tutkimuksen aineisto koostui monipariskuntaryhmän videoiduista terapiaistunnoista. Kolmesta pariskunnasta muodostunut ryhmä toteutettiin osana Kuopion seudun mielenterveysseuran Hyvä Mieli ry:n Turvallinen perhe -hanketta. Käytimme tutkimusmenetelmänä diskurssianalyysiä, sillä se mahdollisti väkivallan tekijöiden puheen ja siinä muodostuvien sosiaalisten rakenteiden tutkimisen.

Havaitsimme kuusi toimijuuden pääluokkaa, joista yksi jakautui kolmeen alaluokkaan. Miehet asemoivat itsensä positioihin, jotka olivat oman toiminnan vähättely, keinottomuus, itsen asemointi toisen yläpuolelle, itsen asemointi objektiksi, teko itsenäisenä toimijana sekä toimijuuden siirtäminen joko toiselle henkilölle, itseen liittyvään tekijään tai ulkoiseen tekijään. Toimijuuden haasteita yhdisti kokemus omien vaikutusmahdollisuuksien puuttumisesta sekä pyrkimys välttää vastuuta. Haasteet ilmenivät erityisesti konkreettisten keinojen puuttumisena. Äärimmäisen passiivista ja heikkoa toimijuutta oli kokonaisuudessaan havaittavissa vain vähän, ja puheesta välittyi miesten toive kohti myönteistä muutosta ja väkivallattomuutta.

Havainnot vallankäytöstä jakautuivat ilmenemismuodon perusteella kahteen pääluokkaan; epäsuoraan ja suoraan vallankäyttöön. Epäsuora vallankäyttö sisälsi tilan viemisen ja uhriutumisen kategoriat ja suora vallankäyttö puolestaan jakautui mitätöintiin ja uhrin syyllistämiseen. Vahingollista vallankäyttöä ilmeni aineistossa laajasti, mikä viestii miesten pyrkimyksestä säilyttää epäsymmetristä valta-asemaa monin tavoin. Kyseessä oli väkivallattomuuteen tähtäävä muutosprosessi, joten havainto oli yllättävä. Tuloksemme osoittivat toimijuuden ja vallankäytön ilmiöiden linkittyvän toisiinsa niitä toteuttavien keinojen osalta.

Tutkimuksemme tarjoaa uutta näkökulmaa parisuhdeväkivallan taustalla vaikuttavien tekijöiden, toimijuuden ja vallankäytön, käsittelyyn ryhmämuotoisessa pariterapiassa. Vallan väärinkäytön tunnistaminen terapiatyössä on välttämätöntä väkivallan ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Myös se, millaista kuvaa väkivallasta tuotetaan ja ylläpidetään, on merkityksellistä niin yksilön auttamisen kuin yhteiskunnallisten asenteiden näkökulmasta. Tutkimus väkivallan tekijöiden vahvasta toimijuudesta sekä väkivallan kohteiden kokemuksista monipariskuntaryhmästä parisuhdeväkivallan hoitomuotona voisivat tuoda keskeistä lisätietoa tulevaisuudessa.

avainsanat: parisuhdeväkivalta, toimijuus, vallankäyttö, monipariskuntaryhmä, diskurssianalyysi

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Department of Psychology

KOJO, EMILIA & VAN DEN BELT, ALINA: Difficulties of agency and power abuse in intimate relationships - positions of violently behaved men in multi-couple group therapy

Master`s thesis, 37 p.

Supervisor: Aarno Laitila

Psychology

May 2022

The purpose of this master's thesis was to investigate the agency and power abuse of perpetrators of violence in group-based couple therapy. We studied the positions of agency in the speech of men who had behaved violently in their relationships. On this basis, we analysed the mechanisms of power abuse associated with them. The study material consisted of videotaped multi-couple group therapy sessions. The group of three couples was a part of the Kuopio Region Mental Health Association's Hyvä Mieli ry's Turvallinen perhe -project. We used discourse analysis as a research method, as it enables the study of the speech of the perpetrators and the social structures formed in it.

We discovered six main categories of agency, one of which was divided into three subcategories. The positions were understating their own actions, deficiency of resources, positioning themselves above another, positioning themselves as an object, act as an independent agent, and transferring agency to either another person, a self-related factor, or an external factor. The common factors of the difficulties of agency were the experience of not having control over their own actions and avoiding responsibility. The difficulties appeared particularly when men didn't have concrete resources to cope with the situation. Overall, there appeared only a little evidence of extreme passive and weak agency in our research. In addition, hope for positive change was observed in the men's speech.

Observations on the power abuse were divided into two main categories; indirect and direct power abuse. Indirect power abuse included the categories of taking space and victimization, while direct power abuse was divided into invalidation and blaming the victim. The results revealed an extensive pattern of abusive power use, indicating that men aim to preserve asymmetric dominance in a variety of ways. The finding was surprising because the aim of the therapy process was to change behavior towards non-violence. Our results show that the phenomena of agency and power abuse are associated with each other.

Our research offers a new perspective on the treatment of factors underlying intimate partner violence, agency and power abuse, in group-based couple therapy. Identifying power abuse in therapy is essential to prevent and reduce violence. What kind of image of violence is produced and maintained is also relevant from the perspective of both helping an individual as well as from the perspective of social attitudes. Research on the strong agency of perpetrators and the experiences of victims regarding multi-couple group therapy could provide more information in this context in the future.

keywords: intimate partner violence, agency, power abuse, multi-couple group therapy, discourse analysis

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
1.1. Parisuhdeväkivalta ilmiönä.....	1
1.2. Pariterapia parisuhdeväkivallan hoitomuotona.....	2
1.3. Valta ja vallankäyttö parisuhteessa.....	4
1.4. Toimijuuden käsite ja ulottuvuudet.....	5
1.5. Positiot toimijuuden ilmentäjänä.....	7
1.6. Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	8
2. MENETELMÄT	9
2.1. Turvallinen perhe –hanke.....	9
2.2. Aineisto ja tutkittavat.....	10
2.3. Tutkimuksen etiikka ja luotettavuus.....	10
2.4. Diskurssianalyysi.....	11
2.5. Aineiston analysointi.....	12
3. TULOKSET	13
3.1. Oman toiminnan vähättely.....	14
3.2. Keinottomuus.....	16
3.3. Itsen asemointi toisen yläpuolelle.....	18
3.4. Itsen asemointi objektiksi.....	20
3.5. Teon ulkoistaminen itsenäiseksi toimijaksi.....	21
3.6. Toimijuuden siirtäminen.....	23
3.6.1. Toimijuuden siirtäminen toiselle henkilölle.....	23
3.6.2. Toimijuuden siirtäminen itsen liittyvään tekijään.....	25
3.6.3. Toimijuuden siirtäminen ulkoiseen tekijään.....	26
4. POHDINTA	27
4.1. Tutkimuksen päätulokset.....	27
4.2. Tulosten suhde aiempaan tutkimukseen.....	28
4.3. Tutkimuksen rajoitukset ja vahvuudet.....	34
4.4. Tutkimuksen luotettavuuden arviointi.....	35
4.5. Tutkimuksen kliiniset implikaatiot.....	35
4.6. Jatkotutkimusehdotukset.....	36
LÄHTEET	38

1. JOHDANTO

1.1. Parisuhdeväkivalta ilmiönä

Parisuhdeväkivalta on kumppaniin kohdistuvaa käyttäytymistä, joka aiheuttaa fyysistä, psyykkistä tai seksuaalista haittaa sekä vahingoittaa väkivallan kohteena olevan osapuolen itsemääräämisoikeutta (Flinck & Paavilainen, 2008; Krug ym., 2005). Väkivallan muotoja on monesti vaikea erottaa toisistaan, sillä ne ilmenevät käytännössä usein samanaikaisesti (Notko, 2011; Krug ym., 2005). Parisuhdeväkivalta on erityisen haavoittavaa ja sen vaikutukset hyvinvointiin ovat kokonaisvaltaisia, sillä parisuhde on yksilölle hyvin merkityksellinen ja intiimi tila (Husso, 2003b). Perheväkivalta liittyy ilmiönä läheisesti parisuhdeväkivaltaan ja käsitteet ovat osittain päällekkäisiä. Lähisuhdeväkivallan tekijänä on yleisesti läheinen (Felitti ym., 2019), kun taas perheväkivalta tapahtuu perheenjäsenten ja parisuhdeväkivalta tarkemmin parisuhteen osapuolten välillä (Flinck & Paavilainen, 2008). Edellä mainittuja ilmiöitä yhdistää tavanomaisesti väkivallan tekijän ja kohteen välinen epätasavertainen valta-asema sekä väkivallan yksisuuntaisuus. Käytämme tässä tutkimuksessa termiä parisuhdeväkivalta, sillä aineistomme pohjautuu parisuhteessaan väkivaltaisesti käyttäytyneille miehille ja heidän kumppaneilleen suunnattuun monipariskuntaryhmään.

Parisuhdeväkivallan seuraukset voivat olla pitkäkestoisia ja vakavia. Fyysisen ja henkisen parisuhdeväkivallan kohteilla on havaittu fyysisten vammojen lisäksi olevan yhteys muun muassa masennusoireisiin, päihteiden väärinkäyttöön, mielenterveyden ongelmiin sekä yleisen terveydentilan laskuun (Coker ym., 2002). Siltalan, Holman ja Hallman-Keiskosken (2014) mukaan etenkin henkinen väkivalta näyttäisi vaikuttavan yksilöön psykososiaalisesti fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa haitallisemmin. Lisäksi parisuhdeväkivalta horjuttaa sen kohteen käsitystä omista toimintamahdollisuuksistaan (Sarlin, 2021). Parisuhdeväkivallassa on vakavan yksilöllisen vahingoittavuuden lisäksi kyse myös yhteiskunnallisesta ongelmasta (Husso, 2003a, 2003b). Tutkimustulokset esimerkiksi osoittavat, että perhe- ja seksuaaliväkivallan kohteiden terveyskustannukset ovat heidän elämänsä aikana huomattavasti suurempia kuin henkilöillä, jotka eivät ole kärsineet väkivallasta (Krug ym., 2005). Väkivallan ilmiön voidaan näin todeta kasvattavan terveydenhuollon menoja merkittävästi vuosittain.

Väkivalta on ilmiönä monin tavoin sukupuolittunut (Husso & Virkki, 2008). Suomalaiset tutkimukset vahvistavat ulkomaisten tuloksia, joiden mukaan naisten ja miesten kokeman parisuhdeväkivallan yleisyydessä ei ole suuria eroja, mutta siitä aiheutuu vammoja useammin naisille

kuin miehille (Carney, Buttell & Dutton, 2007; Lattu, 2016). Lisäksi miesten osuus väkivallan tekijöinä korostuu etenkin vakavammissa väkivallan muodoissa (Piispa, 2011). Väkivallan muotojen ja kontekstien voidaan katsoa olevan selvästi sukupuolittuneita (Ronkainen, 2017). Miehet ovat useammin väkivallan tekijöinä kollektiivisessa, poliittisessa sekä ryhmien välisessä väkivallassa (Jokinen, 2017), kun taas useat tutkimukset osoittavat naisten miehiin kohdistaman väkivallan olevan yhteydessä itsepuolustukseen miesten väkivaltaisuutta kohtaan (Allen, Swan & Raghavan, 2009; Busch & Rosenberg, 2004; Hamberger, Lohr, Bonge & Tolin, 1997). Valtaosa naisten kokemasta väkivallasta tapahtuu parisuhteessa ja miesten kokema puolestaan pääosin kodin ulkopuolella (Ronkainen, 2017). Suomalaisen kyselytutkimuksen mukaan noin 20 % yli 15 vuotiaista naisista on kokenut väkivaltaa nykyisessä parisuhteessaan ja 40 % on ylipäättään joutunut elämässään miehen tekemän väkivallan kohteeksi (Heiskanen & Piispa, 1998). Sukupuolen on nähty määrittävän myös tapoja, joilla tekijä tai kokija asetetaan vastuuseen väkivallasta. Esimerkiksi miehet nähdään parisuhdeväkivallan kontekstissa usein heikkoina toimijoina, joilta ei odoteta vastuuta avun hakemisesta tai muutosten tekemisestä (Jokinen, 2017).

1.2. Pariterapia parisuhdeväkivallan hoitomuotona

Pariterapia on parin kanssa yhdessä toteutettava psykoterapian muoto, johon liittyy mahdollisuuksia suhteessa erikseen työskentelyyn (Juntunen & Holma, 2011). Myönteiseen muutokseen tähtäävää hoitoa suunnitellessa tulee kuitenkin ottaa huomioon siihen liittyvät haasteet ja riskitekijät turvallisuuden säilyttämiseksi. Näkemykset pariterapiasta lähisuhdeväkivallan hoitomuotona ovat ristiriitaisia turvallisuuden näkökulmasta, mutta nykytutkimuksen valossa sen toteuttaminen on mahdollista kritiikki huomioon ottaen (esim. McCollum & Stith, 2008). Seuraavaksi esittelemme pariterapian käyttöön kohdistuvaa kritiikkiä lähisuhdeväkivallan hoitomuotona sekä millaisin reunaehdoin sitä voidaan toteuttaa.

Parisuhdeväkivallan kohteena olevan henkilön turvallisuus on erityinen huolenaihe, joka nousee esiin puhuttaessa pariterapiaan kohdistuvasta kritiikistä. Pariterapia ei ole sopiva hoitomuoto, jos pariskunnan toinen osapuoli pelkää lisäävänsä väkivaltaa tai tekijä syyttää kumppaniaan käytöksestään (Rantanen, Bunda & Holma, 2014). Toisin sanoen, mikäli tekijä ei tunnista tai tunnusta omaa toimintaansa ja väkivaltaan johtaneita valintojaan, turvallisuuden takaaminen vaikeutuu. Vaarallisuutta lisääviä elementtejä ovat esimerkiksi vastakkainasettelu ja emotionaalisen intensiteetin lisääntyminen (Kulta, Kyrö & Holma, 2013). Pariterapiassa työntekijältä vaaditaan erityistä

neutraaliutta, jotta hän ei asetu kenenkään puolelle. Neutraalius ja syyllistämisen välttäminen voivat tässä kontekstissa olla Antikaisen (1999) mukaan myös ongelma, jos työntekijä ei ota väkivallan tuomittavuuteen kantaa. Tällöin väkivallan tekijä voi tulkita tekonsa hyväksytyksi. Pariterapia voi pahimmillaan toimia myös vallankäytön kenttänä, jossa tekijä saa lisää informaatiota manipulaation tueksi ja näin ollen vahvistusta asemalleen perheessä (Kaufman, 1992).

On myös vaarana, että pariterapiassa väkivalta katoaa esimerkiksi yleisten parisuhdeongelmien tai lapsiin liittyvien ongelmien alle, tai sitä ei nähdä vain toisen osapuolen aiheuttamaksi vaan yhteisesti vuorovaikutuksen kautta rakennetuksi (Juntunen & Holma, 2011; Keskinen, 2005). Väkivallan kohteen voidaan antaa ymmärtää olevan ainakin osittain vastuussa häneen kohdistuneista teoista, mikäli häntä kehoitetaan tekemään muutoksia parisuhteen toimintamalleihin yhdessä väkivallan tekijän kanssa (Stith, Rosen & McCollum, 2003). Myös väkivallan tekijä voi heijastaa sietämättömiä ärsykeitä kumppaniin, jolloin hän pyrkii kontrolloimaan niitä ja säilyttämään samalla kuvan itsestään ongelmattomana (Syvänperä, 2014). Tällöin väkivallan tekijä voi nähdä ärsykkeen itsensä ulkopuolelta tulevana ja saada väkivallan kohteen tuntemaan syyllisyyttä tapahtuneesta.

Pariterapian on pelätty aiheuttavan vaaratilanteita väkivallan kohteena olevalle henkilölle, mutta esimerkiksi ratkaisukeskeistä pariterapiaa on hyödynnetty lähivuosina takaamalla turvallisuus väkivallattomuussopimuksella ja turvallisuuskysymyksillä (Koskinen, Peltoniemi & Holma, 2016). Väkivallan riskiarvioita tulee tehdä tapaus- ja istuntokohtaisesti (Antikainen, 1999; Rantanen ym., 2014). Terapeuttien tulisi kiinnittää erityistä huomiota molempien asiakkaiden mahdollisuuksiin ilmaista omaa kokemustaan vapaasti ja tulla aidosti kuulluiksi, lisäksi selkeät säännöt luovat turvaa (Juntunen & Holma, 2011; Kulta ym., 2013). Paritapaamisten etuna on kokonaisvaltaisemman kuvan saaminen esimerkiksi väkivallan riskitekijöinä toimivista parisuhdeongelmista, lisäksi yksilötapaamisissa epäsovun huomiointi voi olla riittämätöntä (McCollum & Stith, 2008; Rantanen ym., 2014). Yhteinen terapia mahdollistaa myös väkivallan kokijalle validointia terapeutin todistaessa ja ottaessa käsittelyyn tekijän vuorovaikutukseen liittyviä ongelmia (Stith & McCollum, 2011).

Jäppinen ja Ewalds (2003) ovat koonneet väkivaltakontekstissa pariterapian hyödyntämisen periaatteiksi puolisoiden täysi-ikäisyyden, vapaaehtoisuuden osallistua hoito-ohjelmaan sekä kummankin osapuolen sitoutumisen väkivallattomuuteen ja suhteen parantamiseen. Riskien ennaltaehkäisyyn vuoksi hoidon alussa tulee olla yksilötyöskentelyä, jonka perusteella voidaan kartoittaa työskentelyn esteenä olevia reunaehtoja (Juntunen & Holma, 2011). Näitä ovat esimerkiksi vastuunottoon liittyviä vaatimuksia, kuten asioiden puheeksi ottaminen, väkivallan myöntäminen, tekojen häpeäminen ja väkivallan kohteen kokemuksen vastaanotto. Lisäksi tulee kartoittaa

alkoholinkäyttöön, psykopatiaan, pelkoon, väkivallan laatuun ja kestoon liittyviä seikkoja. Stith, McCollum, Amanor-Boadu ja Smith (2012) pitävät keskeisenä reunaehtona sitä, että pariskunnan molemmat osapuolet näkevät väkivallan ongelmana ja haluavat sitoutua niin suhteessa pysymiseen kuin sen korjaamiseen.

Ryhmämuotoista pariterapiaa ei ole juurikaan väkivaltatyön kontekstissa tutkittu. Väkivallan tekijöille suunnatut interventiot ovat tyypillisesti ryhmämuotoisia, mutta niiden tuloksellisuus on vaihdellut paljon tutkimusten mukaan. Holman ja Nyqvistin (2017) mukaan arviot suomalaisten ohjelmien tuloksellisuudesta ovat kuitenkin myönteisiä. Ryhmämuoto antaa parhaimmillaan voimavaroja ja vertaistukea, jotka edistävät myönteistä muutosta (McGinn, 2020). Lisäksi ryhmän tarjoama tuki ja yhteisöllisyys vahvistavat ilmapiiriä, jonka seurauksena yksilöt voivat saada kokemuksia tapaamisten onnistumisesta. Osalle ryhmämuotoinen työskentely ei kuitenkaan sovi sen aiheuttaessa esimerkiksi ahdistusta ja pelkoa.

Pariterapia parisuhdeväkivallan yhteydessä ei ole kiistaton hoitomuoto ja sen soveltamista ja tuloksellisuutta tulisi tutkia lisää. Tutkimusten mukaan puolisoitten välisten näkemysten ja tavoitteiden yhtenäisyys toimivat pohjana pariterapian tuloksellisuudelle (Rantanen ym., 2014) ja toimii näin ollen lähtökohtana parisuhteen myönteiselle muutokselle. Lähisuhdeväkivaltaan keskittyvä pariterapia näyttää olevan vähintään yhtä tehokas keino vähentää väkivaltaista käytöstä kuin sukupuolispesifit ryhmät tai yksilöterapia (Stith ym., 2003). Parisuhdeväkivallan eri muotojen vuoksi on epätodennäköistä, että yksi hoitokeino olisi tehokas kaikissa tilanteissa ja siksi tarvitsemme useita hoitomuotoja vastaamaan parien erilaisiin tarpeisiin (Kulta ym., 2013).

1.3. Valta ja vallankäyttö parisuhteessa

Valta on subjektien välinen toiminta- ja vaikutussuhde, joissa yksilön tavoitteet ja teot vaikuttavat toisen henkilön tavoitteisiin ja tekoihin (Foucault, 1990; Keskinen, 2005). Valta ilmenee sitä käytettäessä, sillä kyse on kyvystä ja toimivallasta. Sen ilmenemismuodot ovat paikallisia ja epävakaita, mutta toisinaan ne saattavat jäähmettyä tiettyihin pisteisiin ja uusintaa niissä itse itseään. Esimerkiksi väkivalta voi saada aikaan lukkiutuneen valtasuhteen, jonka seurauksena syntyneitä vallan epäsymmetristä asettumista on vaikea purkaa ja toimijuuden tila kaventuu (Keskinen, 2005). Vaikka valta liitetään usein kielteisiin ilmiöihin, sitä voidaan itsessään pitää myös välttämättömänä ja myönteisenä ilmiönä (Turunen, 1997).

Väkivalta kytkeytyy vahvasti valtaan ja sosiaaliseen kontrolliin, vaikka ne ovatkin ilmiöinä erillisiä (Ronkainen, 2017). Väkivalta toimii sosiaalisesti säädeltyinä keinona valta-aseman hankkimiseksi (Ronkainen, 2017), ja valta-asema vastavuoroisesti nähdään keskeisenä tekijänä parisuhdeväkivallan ilmiössä (Kulta ym., 2013). Näin väkivalta toimii keinona hankkia valtaa ja valta puolestaan ilmenee vahvana väkivallan taustatekijänä. Useiden tutkimusten mukaan väkivalta kytkeytyy maskuliinisuuteen ja etenkin siihen liittyvään haluun ylläpitää kontrollia, sillä sen on havaittu toimivan motiivina väkivaltaiselle käytökselle parisuhteessa miehillä naisia yleisemmin (Busch & Rosenberg, 2004; Husso, 1994; Siltala, 1994).

Parisuhdeväkivaltaa voidaan pitää sukupuolittuneena vallankäyttönä, jonka kautta mies pitää naista alisteisessa asemassa (Partanen & Holma, 2002). Vallan väärinkäyttö voi ilmetä parisuhteessa esimerkiksi pakottamisena, dominointina tai väkivaltana (Jory, Anderson & Greer, 1997). Myös tilan vieminen, mitätöinti, torjuminen tai väärin syytösten esittäminen ovat vallankäytön muotoja (Kulta ym., 2013). Väkivaltaisessa suhteessa kohteena olevan osapuolen kokemuksen vähättely on tyypillinen vallankäytön keino (Husso, 2003b). Edeltävien toimintamallien mukainen vallankäyttö voidaankin nähdä henkisenä väkivaltana (Rantanen ym., 2014). Toisaalta väkivalta voidaan nähdä myös vallan äärimmäisenä ilmiönä ja vallan taktiikkana.

Väkivalta muokkaa lisäksi ihmisten vaikutussuhteita ja valta-asemia. Väkivalta muuttaa eri tasoilla väkivallan tekijää, kohdetta, heidän välistään suhdetta sekä yhteistä koettua sosiaalista tilaa, ja niiden kautta sen voidaan nähdä muokkaavan myös toimijuutta (Ronkainen, 2017). On tutkimuksellisesti todettu, että valta-asemaltaan epäsymmetrisissä suhteissa, joissa mies on naista kontrolloiva osapuoli, on enemmän väkivaltaa kuin tasa-arvoisissa suhteissa (Allen ym., 2009). Vallankäyttö ja siitä seuraava epäsymmetrinen valta-asema näkyvät myös pariterapiatilanteissa ja niiden tutkimisella voidaan auttaa lisäämään ymmärrystä parisuhdeväkivallasta ilmiönä (Kulta ym., 2013). Terapeutin tehtävänä on sanallistaa ja näin ollen kyseenalaistaa vahingollista vallankäyttöä pyrkien vaikuttamaan siihen terapeuttisin keinoin (Jory ym., 1997).

1.4. Toimijuuden käsite ja ulottuvuudet

Toimijuutta käsitteenä käytetään ja määritellään eri tavoin. Wahlström ja Seilonen (2016) kuvaavat toimijuuden olevan voimaa, jonka mukainen toiminta saa aikaan vaikutuksia. Tämän käsityksen mukaan toimijuus edellyttää toimijalta aktiivisuutta ja itsenäisyyttä. Barnes (2000) puolestaan määrittelee toimijuuden subjektin tahdonvapauden ilmentymänä, joka liitetään usein kykyyn toimia

rationaalisesti. Valkonen (2018) korostaa toimijuudessa tahdonvapauden lisäksi minälähtöisyyden tunnistamista sekä oman kokemuksen omistajuutta. Knox (2011) käsittää toimijuuden olevan tietoisuutta oman itsen mentaalista ja emotionaalista erillisyydestä muihin. Lisäksi hän hahmottaa toimijuutta mahdollisuutena vaikuttaa omaan fyysiseen ja relationaaliseen ympäristöön, josta saadaan myös vastakaikua. Toimijuuden kehitys alkaa ihmisen ensimmäisinä elinkuukausina ja joustavana ilmiönä se muovautuu elämänkaaren läpi (Knox, 2011; Moore, 2016).

Toivonen, Wahlström ja Kurri (2019) ovat koonneet ja määritelleet tutkimustiedon pohjalta toimijuuden keskeisiä piirteitä. Heidän mukaansa erillisyyden tunne kuvaa yksilön käsitystä omasta eriytyneisyydestään suhteessa ympäristöönsä. Kokemus omasta toimijuudesta syntyy vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Tietoinen vaikuttaminen on puolestaan voimaa ja toimintaa, jonka mukaiset teot saavat aikaan vaikutuksia. Sen kautta yksilö erottaa, ovatko vaikutukset hänen vai ympäristön aikaansaamia. Henkinen omistajuus muodostuu, kun yksilö hahmottaa mielensä erillisenä muista ja ymmärtää kykynsä luoda omia tunteita, ajatuksia ja toimintaa. Reflektiivisyyden aspekti mahdollistaa kriittisen itsearvioinnin omasta ja toisten näkökulmasta. Johdonmukaisen kerronnan kautta yksilö saa kokemuksen tarkoituksenmukaisuudesta ja mielekkyydestä, mikä viestii jatkuvuudesta ja vahvistaa yksilön tunnetta omista vaikutusmahdollisuuksistaan. Intersubjektivisuus viittaa toimijan sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Tästä näkökulmasta yksilö voi erottaa toisen osapuolen toimijuuden erillisenä omastaan itsereflektointia käyttäen, esimerkiksi terapiakontekstissa. Toimijuuden yksilöllisten ja vuorovaikutuksellisten tekijöiden tunnistaminen mahdollistaa ilmiön vaikutusten laajempaa havainnointia.

Husso (2003a) lähestyy toimijuutta eri näkökulmasta jäsentäen sen aktiiviseen ja passiiviseen muotoon parisuhteessaan väkivaltaa kohdanneiden naisten kontekstissa. Hän yhdistää aktiivisen toimijuuden väkivallasta selviytymiseen ja passiivisen puolestaan uhritumiseen. Väkivallan tekijöiden kohdalla ajatusta voisi soveltaa esimerkiksi suhteessa oman toiminnan myönteiseen muutokseen. Tällöin yksilön aktiivinen toimijuus saattaisi edistää väkivallattomuuden kehitysprosessia ja passiivinen puolestaan vaikeuttaa sitä. Husson (2003a) mukaan yksilöt ovat kuitenkin kerroksellisia subjekteja, eli toimijuuden eri osat voivat yksiselitteisen aktiivisen tai passiivisen lisäksi olla myös molempia samanaikaisesti. Osa toimijuudesta voi esimerkiksi toimia muutosta edistääkseen toisen osan kuitenkin ollessa ristiriidassa. Kerroksellisuus vahvistaa käsitystä toimijuudesta moniulotteisena ilmiönä, ja mahdollistaa useita näkökulmia sisältävien ilmiöiden, kuten väkivallan, käsittelyä sen kautta.

Toimijuus määritellään usein vahvojen, aktiivisuutta ja tahdonvapautta korostavien toimintamahdollisuuksien kautta, mutta se voi ilmetä myös heikkona ja haasteellisena. Ei-toimijuudella tarkoitetaan tilannetta, jossa yksilö ilmaisee, ettei voi toimia kuten haluaisi tai kuten

hänen odotetaan toimivan (Toivonen ym., 2019). Toimijuuden heikkous puolestaan näyttäytyy yksilölle negatiivisena kokemuksena suhteessa ongelmalliseksi koettuun toimintaan (Leiman, 2014). Tämä kokemus voi ilmetä esimerkiksi hallinnan menettämisen tai avuttomuuden kokemuksena sekä kyvyttömyytenä sietää sitä, pyrkimyksenä kontrolloida muita tai asettumisena uhriposition (Valkonen, 2018). Useat näistä heikon toimijuuden ilmenemismuodoista voidaan liittää kokemukseen omien vaikutusmahdollisuuksien rajallisuudesta tai puuttumisesta. Toimijuuden haasteita pidetään yhtenä merkittävimmistä terapiaan hakeutumisen syistä, ja toimijuuden tukeminen on usein yksi olennaisimmista terapian tavoitteista (Wahlström & Seilonen, 2016). Heikko toimijuus voi liittyä myös ongelmallisena suhtautumisena vastuunottoon, joka on väkivallan tekijöillä yleistä. Tästä syystä sekä vahvan että heikon toimijuuden tunnistaminen ja huomiointi on väkivaltatyöskentelyssä tuloksellisuuden kannalta olennaista. Tässä tutkimuksessa keskitymme toimijuuden haasteisiin, joita heikon ja passiivisen toimijuuden muodot ilmentävät.

Toimijuus on monimuotoinen ilmiö, jota tarkastellaan useimmiten yksilölähtöisesti. Ilmiön mekanismit kytkeytyvät kuitenkin monin tavoin myös sosiaalisiin verkostoihin (Hitlin & Elder, 2006). Toimijuuden ja sitä koskevien ajattelu- ja jäsennystapojen nähdään muodostuvan sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen kautta (Virkki, 2004). Toimijuus voidaan nähdä myös identiteettinä, jonka kautta yksilö noudattaa ja samanaikaisesti luo sosiaalisia sääntöjä erilaisissa rooleissaan ja toimintaympäristöissään (Hitlin & Elder, 2006). Virkki (2004) hahmottelee toimijuutta jatkuvasti sosiokulttuuristen mallien myötä muuttuvana prosessina. Hän näkee sosiaalisten suhteiden kautta mahdollistuvan toimijuuden liittyvän tiiviisti valtaan, sillä molemmissa on vahva relatiivinen ulottuvuus (Virkki, 2004). Tällä tarkoitetaan sekä toimijuuden että vallan syntyvän suhteessa ympäröiviin sosiaalisiin vaikutteisiin. Valtasuhteet edesauttavat näin myös toimijuuden syntyä. Valta paitsi rajoittaa myös tuottaa toimijoita ja sen myötä toimijuutta sekä ylläpitää sitä (Foucault, 1998; Virkki, 2004). Se saa aikaan sosiaalisia järjestyksiä, jotka kietoutuvat toimijuutta muovaaviin yksilöllisiin kokemuksiin sekä ajattelu- ja toimintatapoihin (Virkki, 2004).

1.5. Positiot toimijuuden ilmentäjänä

Subjektipositio kuuluu diskurssianalyttisen tutkimuksen peruskäsitteistöön. Positiot kuvastavat sitä, miten henkilöt asemoituvat puheessaan eli millaisia “paikkoja” he ottavat ja mistä näkökulmista asioista kerrotaan (Tekijäryhmä, 2021). Positioita kuvataan eräänlaisina asemina, joiden mukaan erilaiset ihmiset osallistuvat keskusteluun (Harre & Gillet, 1994). Toisaalta niiden voidaan ajatella

olevan henkilökohtaisia määreitä, jotka vaikuttavat yksilön ja ryhmän sisäisiin sekä yksilöiden välisiin asetelmiin (Harre & van Langenhove, 1999). Näin ollen oma asemoituminen vaikuttaa automaattisesti myös muiden mahdollisuuksiin asemoitua kyseisessä tilanteessa.

Positiot ovat dynaamisia ja niitä voidaan haastaa, jolloin henkilö tulee positioiksi uudelleen. Leimanin (2002) mukaan sanoilla on valta positioita puhuja suhteessa vastaanottajaan. Diskursiivisissa konteksteissa rakentuvat positiot johtavat tiettyihin tapoihin ymmärtää tapahtumia ja altistavat tietyille asenteille suhteessa näihin ymmärryksiin tai merkityksiin. Tällöin tarkastelun kohteena on, miten asemoitumista puolustetaan tai vahvistetaan ja mihin lopputulokseen sillä pyritään. Myös retoriikka ja siinä ilmenevät selonteot tuottavat asemoitumista kielen tasolla.

Positioiden avulla voidaan tarkastella myös toimijuutta esimerkiksi siten, millaisessa asemassa henkilö kokee olevansa ja millaiset vaikutusmahdollisuudet kyseiseen asemaan liittyvät. Leiman (2012) hahmottelee metamallissaan psykoterapian perusprosesseista toimijuuden muutosta objekti- ja subjektiposition avulla. Objektiposition avulla hän viittaa toimijuuden puutteeseen eli avuttomuuden tilaan, jota koetaan ongelmallisesta kokemuksesta, tunteesta tai käyttäytymisestä. Subjektipositio puolestaan tarkoittaa toimijuuden saavuttamista. Prosessi heikosta vahvempaan toimijuuteen tapahtuu itsehavainnointia korostavan havainnoivan position kautta, jossa toiminta kohdistuu esimerkiksi kehon tuntemuksiin, tunteisiin tai omiin havaitsemis- ja tulkintatapoihin. Muutoksen onnistuessa asetelma yksilön ja ongelman välillä muuttuu ongelmasta objektin ja yksilöstä havainnoivan subjektin. Tämä mahdollistaa uusien toiminta- ja ajattelumallien löytämisen ongelmalliseen asiaan.

1.6. Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksemme tavoitteena on tarkastella toimijuutta ja siihen liittyvää vallankäyttöä. Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme käsittelee, millaisia toimijuuden positioita parisuhteessaan väkivaltaisesti käyttäytyneet miehet muodostavat puheessaan. Tämän pohjalta toinen tutkimuskysymyksemme syventyy siihen, millaisia vallankäytön muotoja havaituissa toimijuuden positioissa ilmenee.

2. MENETELMÄT

2.1. Turvallinen perhe -hanke

Turvallinen perhe -hankkeen tavoitteena on lopettaa lähisuhdeväkivalta parisuhteessa ja perheessä sekä kehittää toimivia menetelmiä väkivaltatyöhön (Holma & Laitila, 2019). Hanke toteutetaan yhteistyössä Pohjois-Savon sosiaali- ja terveydenhuollon julkisen sektorin, väkivaltatyötä tekevien sektorien, kansainvälisten asiantuntijoiden sekä Jyväskylän yliopiston kanssa. Hanke pyrkii tavoittamaan Pohjois-Savon alueella asuvia pariskuntia ja perheitä, joissa esiintyy väkivaltaa. Ryhmään osallistuminen edellyttää osallistujilta motivaatiota työskentelyyn, sitoutumista väkivallattomuuteen sekä halua jatkaa parisuhdetta väkivallasta huolimatta.

Menetelminä hankkeessa käytetään yksilö- ja paritapaamisia sekä monipariskuntaryhmää. Ryhmään voidaan ottaa mukaan enintään 5–6 pariskuntaa. Pariskunnan yhteisen työskentelyn turvallisuus ja soveltuvuus ryhmätyöskentelyyn arvioitiin ensin yksilötapaamisissa. Paritapaamiset voitiin aloittaa, mikäli väkivallan tekijä oli halukas ottamaan vastuun ja muuttamaan käyttäytymistään ja parisuhteen molemmat osapuolet kokivat yhteiset keskustelut ryhmässä mahdolliseksi. Lisäksi yksilötapaamisten perusteella arvioitu väkivallan erityinen vaarallisuus tai jatkuminen olivat esteenä ryhmätyöskentelyn aloittamiselle.

Monipariskuntaryhmä kokoontuu 12 kertaa noin kerran viikossa. Tapaamiset noudattavat samaa rakennetta, josta keskusteltiin osallistujien kanssa ryhmän aloittaessa. Tapaamisten alussa ja lopussa naiset ja miehet kokoontuvat erikseen pienryhmiin, joissa työntekijä arvioi tilannekohtaista turvallisuutta. Turvallisuutta vahvistetaan myös luomalla osallistujille henkilökohtaiset turvasuunnitelmat. Tapaamisten yhteinen osuus alkaa mindfulness -harjoituksella. Jokaisella ryhmäkerralla keskitytään omaan teemaan, joita ovat esimerkiksi toimiva parisuhde, väkivallan kehämalli, väkivaltatilanteen ennaltaehkäisy, päihteiden ja väkivallan yhteys, vihanhallinta ja ilmaisu sekä traumojen vaikutus psyykkiseen terveyteen.

Osallistujien vointia ja hyötymistä ryhmästä seurataan itsearviointeilla säännöllisesti. Jokaisen ryhmätapaamisen alussa täytetään oman hyvinvoinnin mittari (Outcome Rating Scale, ORS) ja lopussa ryhmämuotoisen istunnon arviointiasteikko (Group Session Rating Scale, GSRS). Lisäksi neljännellä, kahdeksannella ja viimeisellä tapaamisella osallistujat täyttävät hyvinvointiarvion (Clinical Outcomes in Routine Evaluation, CORE-10). Osallistujille toteutetaan alku-, loppu- ja seurantahaastattelut, joiden yhteydessä täytetään kyselylomake hyväksikäytöstä ja väkivallasta

(Abusive and Controlling Behaviour Inventory, ACBI) sekä hyvinvointiarvio (Clinical Outcomes in Routine Evaluation-Outcome Measure, CORE-OM). Myös ryhmänohjaajat täyttävät ryhmäkertojen lopuksi istunnon arviointiasteikon (Session Rating Scale, SRS).

2.2. Aineisto ja tutkittavat

Tutkimuksemme aineisto koostuu 12:sta videoidusta monipariskuntaryhmän terapiaistunnosta, jotka on litteroitu puhemuotoiseksi tekstiksi. Ryhmämuotoisen pariterapiatapaamisen kesto oli kaksi tuntia ja ne toteutettiin vuosina 2019–2020. Ryhmässä oli mukana kolme pariskuntaa, jotka olivat hakeutuneet ryhmään miehen väkivaltaisuuden vuoksi. Osallistujien iät vaihtelivat välillä 30–50 ja he olivat kaikki työelämässä. Pariskunnat olivat avo- tai avioliitossa ja kahdella heistä oli lapsia. Tapaamisia ohjasi kaksi työntekijää, ja muutamassa tapaamisessa vain pariskunnan miesosapuoli oli paikalla. Väkiältä on aineistossa pääosin miesten tekemää, mutta miehet toivat kyselylomakkeissa ilmi sen olevan esimerkiksi henkisen väkivallan osalta myös molemminpuolista. Päädyimme käyttämään tutkimuksessamme pariskuntien osapuolista nimityksiä nainen ja mies. Lisäksi käytämme termiä kumppani puhuttaessa miehestä tai naisesta pariskunnan osapuolena.

2.3. Tutkimuksen etiikka ja luotettavuus

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) on antanut Kuopion Seudun Mielenterveysseura Hyvä Mieli RY:n Turvallinen perhe -hankkeelle rahoituksen vuosiksi 2018–2020 (Holma & Laitila, 2019). Keski-Suomen sairaanhoitopiirin tutkimuseettinen toimikunta on antanut hankkeelle puoltavan lausunnon 11.3.2019. Hankkeeseen osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen, ja osallistujilta pyydettiin kirjallinen suostumus aineiston käyttämiseen tutkimustarkoituksessa Jyväskylän yliopiston Psykologian laitoksen Psykoterapian opetus- ja tutkimuslinikalla. Heillä oli koko prosessin ajan oikeus kieltäytyä tutkimuksesta. Tutkimuksemme alkuperäistä aineistoa on käsitelty ainoastaan Psykoterapian opetus- ja tutkimusklinikan tiloissa. Pseudonymisoimme tutkimukseemme valikoituneen aineiston muuttamalla kaikki osallistujien tunnistetiedot.

2.4. Diskurssianalyysi

Diskurssitutkimus on luonteeltaan laadullista eli se pyrkii ymmärtämään ihmisen toimintaa ja merkitysmaailmaa. Diskurssitutkimuksen lähtökohtana on sosiaalinen konstruktionismi. Se on laajempi teoreettinen viitekehys tutkimussuunnille, joissa tarkastellaan sosiaalisen todellisuuden ja merkitysten rakentumista (Pietikäinen & Mäntynen, 2009). Sosiaalisen konstruktionismin keskeisenä ajatuksena on todellisuuden rakentuminen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, jonka luomisessa kieli on merkittävä tekijä. Kieltä jäsennetään sosiaalisesti jaettuina merkityssysteemeinä eli diskursseina, jotka muodostuvat suhteessa toisiinsa (Jokinen, Juhila & Suoninen, 2016).

Diskurssitutkimus tarkastelee, miten ja millä ehdoin erilaisia tapahtumia ja todellisuuksia merkityksellistetään (Pietikäinen & Mäntynen, 2009), esimerkiksi puheen kautta annettuja merkityksiä omalle ja muiden toiminnalle. Tutkimus pohjautuu kielenkäyttöön, joka on kielellisen ulottuvuuden lisäksi osa sosiaalista järjestelmää. Kieli on jatkuvassa ja erottamattomassa vuorovaikutuksessa todellisuuden kanssa (Jokinen, 2016) ja se uudistuu ympäröivien sosiaalisten normien ja arvojen mukaan (Pietikäinen & Mäntynen, 2009). Diskurssianalyysin avulla on tarkoitus tuoda esiin kielellisiin rakenteisiin piiloutuvia sosiaalisia suhteita ja ideologioita (Phillips & Henderson, 1999). Näin ollen diskurssianalyttisesti tarkasteltuna tutkimusongelma keskittyy siihen, mihin kertomukseen kiinnostuksen kohteena oleva ilmiö liitetään (Wahlström, 1992). Käytännössä diskurssianalyysi aloitetaan aineiston systemaattisella läpikäymisellä valittujen tarkastelutapojen avulla, jonka jälkeen aineistoa puretaan ja jäsennetään prosessinomaisesti valituista teoreettisista näkökulmista vastaten asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

Valitsimme tutkimusmenetelmäksemme diskurssianalyysin, sillä se mahdollistaa kiinnostuksemme kohteena olevan väkivallan tekijöiden puheen ja erityisesti siinä muodostuvien sosiaalisten rakenteiden tutkimisen. Wahlström (1992) kuvaa psykoterapeuttista vuorovaikutusta eräänlaisena metakeskusteluna, jossa tarkastellaan tapahtumille ja toiminnoille annettuja merkityksiä. Yksilön toiminnot ja pyrkimykset saavat merkityksensä siinä henkilökohtaisessa retoriikassa, jonka avulla yksilö sijoittaa itsensä ja sijoittuu sosiaaliseen kontekstiin (Wahlström, 1992). Tämän perusteella koemme diskurssianalyttisen näkökulman merkitykselliseksi juuri monipariskuntaryhmässä, sillä osallistujien keskinäinen dynamiikka, ja sen myötä rakentunut sosiaalinen todellisuus, ovat siinä yksilöterapiaa moniulotteisempia. Tutkimalla näitä rinnakkaisia merkityksiä havainnollistavia diskursseja voimme saada lisää tietoa toimijuuden ja vallankäytön ilmenemisestä parisuhdeväkivallan kontekstissa.

2.5. Aineiston analysointi

Aloitimme avoimen tutustumisen aineistoon katsomalla kaikki videoidut ryhmämuotoiset pariterapiaistunnot yhdessä litteraatioiden kanssa. Havainnoimme istunnoilla esiin nousseita teemoja ja teimme omia muistiinpanoja niiden pohjalta. Huomioimme kiinnittyi erityisesti pariskunnan osapuolten erilaisiin asemiin sekä siihen johtaneeseen vuorovaikutukseen. Puheesta välittyi tasavertaisuuden puute parisuhteessa ja miesten vastuunoton haasteellisuus. Päätimme keskittyä tarkastelemaan toimijuutta ja siihen liittyvää vallankäyttöä väkivaltaisesti käyttäytyneiden miesten näkökulmasta. Tarkastelumme keskiössä oli yksilöiden puhe, mutta havaintomme heijastivat toimijuutta ja valtaa myös suhteessa kumppaneihin. Videoaineiston lisäksi kävimme läpi ryhmältä kerättyä kirjallista aineistoa laajemman kokonaiskuvan hahmottamiseksi (ACBI, CORE-10, alku- ja loppuhaastattelut). Päädymme kuitenkin keskittymään videoaineistoon ja litteraatioihin, sillä muu kirjallinen aineisto ei tarjonnut lisäinformaatiota toimijuudesta. Aihe ja tutkimuskysymykset muotoutuivat tarkemmin aineistoon tutustumisen myötä.

Seuraavaksi kävimme litteroidun videoaineiston uudestaan läpi ja keskityimme havainnoimaan tarkemmin toimijuutta ilmentäviä puheenvuoroja. Meitä kiinnostivat erityisesti puheessa tuotetut toimijuuden haasteet ja heikko toimijuus. Aloitimme tarkastelun etenemällä henkilö kerrallaan ja poimimme otteita, joissa tämä ilmenee selkeästi miesten puheessa. Tarkastelun yhteydessä loimme alustavat positioluokat Heidi Toivosen (2019) väitöskirjan pohjalta, joka käsittelee toimijuuden diskursiivista rakentumista psykoterapiassa. Luokittelimme valitsemamme otteet ensin henkilöprofiileittain ja tämän jälkeen luokittain, jonka myötä tutkimuskysymykset sekä tutkimuksen tavoite selkiytyivät.

Jatkoimme luokkien jäsentelyä yhdenmukaisemmiksi, nimesimme ne sekä valitsimme esimerkkiotteet tulos -osioon. Aluksi analyysissämme oli yhdeksän positioluokkaa, jotka tiivistyivät prosessin edetessä kuuteen. Rajasimme pois luokat, jotka eivät soveltuneet parisuhdeväkivallan ja siihen vaikuttavien tekijöiden kontekstiin. Jatkoimme luokkien jäsentelyä muokkaamalla niiden sisältöä mahdollisimman yhtenäisiksi. Osa otteista olisi soveltunut useaan eri luokkaan, mutta pyrimme sijoittamaan ne merkityksen kannalta olennaisimpaan kategoriaan. Tämän jälkeen kävimme litteraatioaineiston vielä läpi tarkentuneiden positioluokkien näkökulmasta validiteetin vahvistamiseksi. Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan tarkemmin pohdinnassa. Litteroimme valitsemamme otteet sanantarkasti ja pseudonymisoimme ne poistamalla tunnistetiedot sekä muuttamalla murreilmaisut yleiskielisiksi. Nimesimme osallistujat pariskunnan (1, 2, 3) ja sukupuolen (N, M) mukaan sekä terapeutit tunnisteilla T1 ja T2. Osallistujien puhussa lapsistaan

sukupuolen mukaan korvasimme ilmaisut käyttämällä yleistä nimitystä lapsi. Lopuksi siirryimme diskurssianalyysin tulkitsevaan vaiheeseen.

Toteutimme toisen tutkimuskysymyksen analyysin ensimmäisen pohjalta. Havainnoimme, missä positioluokissa vallankäyttöä ilmenee, jonka jälkeen määrittelimme ja luokittelimme havaitun vallankäytön piirteitä. Sovelsimme luokittelussa Kullan, Kyrön ja Holman (2013) tutkimuksessa muodostuneita vallankäytön kategorioita. Jaoin erittelemämme vallankäytön muodot ilmenemisen perusteella kahteen pääluokkaan; epäsuoraan ja suoraan vallankäyttöön, joista molempiin muodostui kaksi alaluokkaa. Havaitut vallankäytön muodot ovat osin päällekkäisiä, mutta ne näyttäytyivät puheessa joko suoraan tai epäsuoraan ilmaistuna. Kokosimme molempien tutkimuskysymysten tulokset yhteen toimijuuden ja vallankäytön yhteyksien havainnollistamiseksi.

3. TULOKSET

Esittelemme molempien tutkimuskysymysten havainnot rinnakkain. Tulos-osio jäsentyy kuuden toimijuuden positioluokan mukaan, jotka havainnollistavat ensimmäisen tutkimuskysymyksen tuloksia. Toisen tutkimuskysymyksen tulokset on tiivistetty taulukkoon 1 ja erittelemme niitä tarkemmin positioluokkien yhteydessä, joissa vallankäyttöä ilmenee.

Litteraatioissa käytetyt merkit:

...	(kolme pistettä) saman puhujan puheenvuoro on alkanut ennen tekstinäytettä tai jatkuu sen jälkeen
(...)	(kolme pistettä sulkujen sisällä) tekstiä jätetty välistä pois
(1)	(numero sulkujen sisällä) tauot sekunteina
[(oikealle avoin hakasulku) päälle puhumisen aloituskohta
]	(vasemmalle avoin hakasulku) päälle puhumisen lopetuskohta
(teksti)	(sulkujen sisällä oleva teksti) epäselvästi kuultua puhetta
()	(tyhjät sulut) puhetta josta ei ole saatu selvää
Teks-	(viiva aloitetun sanan lopussa) kesken jäänyt sana
(())	(kaksoissulut) kirjoittajan huomautukset

Epäsuora vallankäyttö	Suora vallankäyttö
<p>Tilan vieminen</p> <p>Toisen vaikutusmahdollisuuksien kontrollointi ja sivuuttaminen</p>	<p>Mitätöinti</p> <p>Toisen kokemusten ja oikeuksien kyseenalaistaminen sekä kieltäminen suorilla ilmaisuilla</p> <p>Oman väkivallan ja epäoikeudenmukaisen toiminnan vähättely</p>
<p>Uhriutumisen</p> <p>Huomion kohdistaminen itseen ja omaan uhrikokemukseen</p> <p>Vahva keinottomuuteen tukeutuminen</p>	<p>Uhrin vastuuttaminen</p> <p>Oman toiminnan oikeuttaminen asettamalla toinen osavastuulliseksi</p>

Taulukko 1. Vallankäytön muodot väkivallan tekijöiden puheessa havaituissa toimijuuden positioissa

3.1. Oman toiminnan vähättely

Oman toiminnan vähättely ilmeni aineistossamme esimerkiksi miesten pyrkimyksenä lieventää tekemäänsä väkivaltaa vertaamalla sitä korostetusti vakavampiin esimerkkeihin. Lisäksi puheesta välittyi kaksiaänisyys, jolloin miehet sekä tiedostivat väkivallan seurauksineen että etäännyttivät itseään vastuusta. Luokan kaikissa otteissa miehet käyttivät lieventäviä sanavalintoja keinona vaikuttaa mielikuvaan väkivallan luonteesta. Oman toiminnan vähättelyä ilmeni kaikilla kolmella miehellä.

Istunto 1. 1 h 4 min 19 s - 1 h 5 min 25 s

M1: ...niin niin me ollaan tässä sen takia, ((naurahdus)) et tota niin öö (2) minä oon tota niin kohdellu huonosti minun vaimoa ja meidän lapsia (2) en nyt kaikkia lapsia enkä aina enkä kokoajan enkä tota niin oo mikään (2) lyöjä, hakkaaja, hakkaamalla hakkaa (...) ja mulla se on sitten joko tuuppiminen tai tönäsy tai mikä muu ei siis mikää patteriin hakkaava tai päätä seinään lyövä ihminen en ole mutta vakavaahan semmonenkin asia on että sä tuuppaset toista ihmistä siinä voi käydä onneks ei oo ikinä käyny mitään mut voi käydä (2) ja NI on joskus satuttanu päänsäki sen takia kun mä oon tuuppassu sitä...

Otteessa mies kuvailee väkivaltaista käyttäytymistään puolisoaan ja lapsiaan kohtaan tilanteessa, jossa käytiin läpi ryhmään osallistumisen syitä. Kertomalla, ettei ole kohdellut huonosti “kaikkia lapsia” eikä “koko ajan” hän väheksyy ja minimoii väkivallan vakavuutta. Mies kuvailee omaa käytöstään kielikuvin vertaamalla toimintaansa vaarallisempiin esimerkkeihin, kuten “ei siis mikään patteriin hakkaava tai päätä seinään lyövä ihminen”. Vähättely toistuu viimeisessä virkkeessä, kun mies ilmaisee “onneks ei oo ikinä käyny mitään”, mutta tuo kuitenkin sen jälkeen esiin konkreettisen esimerkin väkivaltansa seurauksista sanoessaan “NI on joskus satuttanu päänsäki sen takia kun mä oon tuuppassu sitä”. Tässä kohdin mies siis osoittaa tunnistavansa toimintansa seuraukset ja kiistävää sävyä puheesta väistyy. Mies kumoaa puheessaan oman selontekonsa ja muodostaa ristiriidan vaihdellen kumppanin kokemusta mitätöivän vallankäytön ja vastuunoton välillä. Näin hän pyrkii pois väkivaltaisen toimijan asemasta. Näillä toimijuuden ja vallankäytön keinoilla mies vaikuttaa tavoittelevan mahdollisimman hyvän mielikuvan säilyttämistä itsestään.

Istunto 3: 21 min 31 s - 21 min 43 s

M3: ...mulla on niin vähän erilainen elämänfilosofia sen suhteen että minä aika paljon oon elämässäni miettiny sillä tavalla että jos pahoja asioita ei ois tapahtunu ja oon kokenu sen hyvin turhaksi...

30 min 8 s - 30 min 28 s

M3: niin kyllä ja sitten niinku sanoin että se ajatuksena on sillee aika haastava että että jos minä en sillä tavalla omassa elämässäni välttämättä huomais minkäänlaista eroa jos jotain asioita ei ois tapahtunu tai muuta koska en osaa ajatella sitä sillee enkä toivoa ees sitä...

33 min 18 s - 33 min 53 s

M3: ...jos tätä meininkiä ei ois koskaan ollukaa (1) nii että mut jos jos (minä nyt ite nään sen) tilanteen nään sen ehkä yhtenä virheenä elämässä (1) kun että olis- olisi sillä tavalla että mulla olisi joku pidempiaikainen ongelma ollu joka on aiheuttanu väkivaltasen jakson elämässä siinä mielessä se on vähän (2) eri niinku ehkä senkin puolesta vähän hankala ajatella (1) että jos sitä ei olisi tapahtunut ja (1) omilla ajatuksissani kaikista virheistä ja puutteista yritän tehdä aina vahvuuksia tai jotain...

Otetta edeltää ryhmäläisille annettu mielikuvaharjoitus, jossa osallistujien tuli pohtia, millaista heidän elämänsä olisi omassa parisuhteessa ilman väkivaltaa. Valituissa esimerkkioitteissa mies ilmaisee toistuvasti kokevansa hankalaksi, haastavaksi ja “hyvin turhaksi” kuvitella nykytilannetta toisin. Ensimmäisessä otteessa hän vetoaa toimintansa ja ajatuksensa perustuvan “erilaiseen elämänfilosofiaan”, mikä viestii jonkinasteisesta sitoutumattomuudesta ja vastarinnasta terapeutista toimintaa kohtaan. Toisessa otteessa hän mainitsee, ettei huomaisi elämässään “minkäänlaista eroa” eikä osaisi edes toivoa toimineensa eri tavoin. Hän käyttää valtaa mitätöimällä kumppaninsa kokemusta väkivallan haitallisuudesta näillä suorilla ilmaisuilla. Kolmannessa puheenvuorossa hän kertoo näkevänsä tapahtuneen yksittäisenä virheenä elämässä ja vertaa sitä pidempiaikaiseen ongelmaan, jolloin oma toiminta näyttäytyy puheessa lievempänä. Miehen määrittäessä syytä väkivaltaiselle käyttäytymiselleen hänen puheestaan välittyy vaikutelma kuin syyt olisivat hänen vaikutusmahdollisuuksiensa ulkopuolella. Mitätöimällä väkivallan vakavuutta hän ei kyseenalaista toimintansa vääryyttä, ja pyrkii ikään kuin kääntämään virheensä vahvuudeksi.

3.2. Keinottomuus

Keinottomuus ilmeni kokemuksena omien vaikutusmahdollisuuksien rajallisuudesta, joka kytkeytyi pariskunnan vuorovaikutustilanteisiin. Kyseinen positio näkyi vahvasti erityisesti yhden miehen (M2) puheessa useiden eri istuntojen aikana, ja oli näin ollen määrittävä tekijä hänen toimijuutensa rakentumisessa. Oteissa mies kuvasi kokemustaan ja toimintaansa tilanteissa, jotka liittyivät konflikteihin hänen kumppaninsa kanssa. Toistuvat ilmaisut avuttomuuden tai osaamattomuuden kokemuksista viestivät miehen heikosta toimijuudesta.

Istunto 3: 1 h 25 min 30 s - 1 h 25 min 47 s

M2: kyllä se vähän on sama mullakin se kovapäisyys ja (3) ehkä se on niin umpiluuta tuo pää että se (kapasit-) umpiluinen pää nii se on huono kapasiteetti oppia näitä asioita vaan pienin askelin

Kolmannen istunnon aiheena on hyvinvoiva parisuhde. Esimerkkiotteessa mies kuvailee omaan vuorovaikutukseensa liittyviä haasteita ja tekijöitä, jotka hankaloittavat hänen osaltaan parisuhteen myönteistä kehitystä. Ilmaisulla “kovapäisyys”, “umpiluuta tuo pää” ja “huono kapasiteetti” mies kuvaa parisuhteeseen liittyvien asioiden oppimisen olevan hänelle haastavia. Kaksi ensimmäistä ilmaisua viittaavat omaksuttuun asennetasoon ja kolmas tunteeseen omien kykyjen rajallisuudesta. Näillä esimerkeillä hän perustelee muutoksen hitautta, eikä osoita aktiivista toimijuutta sen kehittämiseksi. Tilanteeseen tyytyminen mahdollistaa vastuun välttämisen, ja tilanteen korjaaminen vaikuttaa olevan ikään kuin miehen oman kontrollin ulottumattomissa. Vahva keinottomuuteen tukeutuminen ja tunne omien vaikutusmahdollisuuksien puuttumisesta vahvistavat miehen uhrikokemusta, joka näyttäytyy epäsuorana keinona käyttää valtaa parisuhteessa.

Istunto 4: 39 min 2 s - 39 min 50 s

M2: ...tosiaan se pudottaa kyllä ihan polvilleen minut melkeen

T2: joo

M2: ja sitten sitä kokee ittensä sitten semmoseks niinku vialliseks että

T2: mm (3) et ensin tulee niinku häpeä sit kokee jotenkin et mä oon viallinen

M2: niin

T2: (mitä sitten)

M2: no just tulee semmonen että mistä mi- että mikä nämä sit minä menen silleen ihan lukkoon ihan [yksinkertasesti

T2: joo joo]

M2: että pahimmillaan menee puhe mulla ihan semmoseks puuroks

Istunnon aiheena on väkivallan kehä ja yhtenä käsiteltävänä näkökulmana sen purkaminen kumppanin kanssa keskustelun kautta. Otetta edeltää keskustelu kehän vaiheiden tunnistamisesta omassa parisuhteessa. Reaktiona aiemmin ilmaisemiinsa negatiivisiin tunteisiin mies kuvailee menevänsä “lukkoon” ja “puheen menevän puuroksi” ja tuntee siitä johtuen olevansa kyvytön käymään keskustelua kumppaninsa kanssa. Hän vetoaa puheessaan vahvasti keinottomuuteen, mutta ilmaisee kuitenkin itseään monipuolisin selonteoin ja käyttää resurssejaan sujuvasti tässä terapiatilanteessa, menemättä lukkoon tai ilman puheen puuroutumista. Korostamalla näitä

tuntemiaan lamaanuttavia reaktioita miehen puheesta välittyy yritys herättää paikallaolijoissa empatiaa ja ymmärrystä. Oman keinottomuuden kokemuksen kuvailu voi viitata myös vuorovaikutustilanteen ja ilmapiirin vaativuuden olevan erilaisia terapiatilanteessa ja kahdestaan kumppanin kanssa. Otteessa mies käyttää valtaa epäsuorasti suuntaamalla huomion itseensä ja omaan kokemukseensa tilanteen kohteena olemisesta.

3.3. Itsen asemointi toisen yläpuolelle

Positioluokan otteet toivat esiin pariskunnan osapuolten valtasuhteita. Kahden pariskunnan miehet (M1, M3) asettuivat puheessaan vahvasti kumppaniensa yläpuolelle ja kavensivat näin heidän vaikutusmahdollisuuksiaan. Otteista välittyi ehdoton ja itsekeskeinenkin puhetyyli, joka korostaa valtasuhteen epäsymmetrisyyttä sekä viestii välinpitämättömyydestä johtaen kumppanien näkökulman sivuuttamiseen. Miehet ilmensivät asemaansa retorisesti käyttäen liioittelevia ja vähätteleviä sanavalintoja luoden ääripäiden avulla kontrastin. Liioittelevien esimerkkien kautta he pyrkivät lisäksi luomaan vaikutelman toiminnastaan hyväksyttävämpänä. Näillä keinoin miehet vahvistivat valta-asemaansa kumppanin yläpuolella.

Istunto 3: 54 min 37 s - 55 min 22 s

M1: ...tai jotenkin oli semmonen kynnys että kun mä nyt lähen niin sillä ei ole NI mitään väliä että mi- missä mä oon mitä mä teen mä sitte jossain vaiheessa kuitenkin saavun kotiin (...) mä ajattelin et ei mun tarvii mä oon isäntä talossa minä päätän mitä minä teen ja ei mun ei mun tarvii niinku vaimolle kertoo että tai tehä mitään selontekoo tai raamattuu lähtee kirjottamaan tai kirjett- tai kirjettä tai mitä mä oon tekemässä mä ajattelin vaa että mä teen ja meen ja sitte mä tuun kotiin ku mä tuun kotiin...

Ennen otetta pariskunnat keskustelevalta velvollisuudesta kommunikoida suhteessaan avoimesti. Esimerkkiotteessa mies kuvaa ajatuksiaan ryhmää edeltävältä ajanjaksolta. Hän ilmaisee päättäneensä toiminnastaan itse kertomatta siitä kumppanille ja perustelee sitä “*talon isännän*” asemallaan. Lisäksi kielikuva “*raamattuu tai kirjettä lähtee kirjottamaan*” sisältää asetelman, jossa puolisoilta evätään mahdollisuus tietää miehen asioista ja liikkeistä. Kielikuvien avulla mies vähättelee parisuhteeseen yleisesti kuuluvia vuorovaikutusnormeja, kuten avointa keskustelua ja esittää selontekovelvollisuutensa naurunalaisena ja liioiteltuna. Tämän mitätöivän vallankäytön

seurauksena muodostunut vaikutelma välinpitämättömästä suhtautumisesta ja kunnioituksen puutteesta voi aiheuttaa sen, ettei kumppanin oikeus väkivallattomasta parisuhteesta toteudu. Oteessa kuvaamassaan ajanjaksossa mies ilmaisee asemoineensa itsensä puolison yläpuolelle ottamalla asemaan liittyvät oikeudet ilman vastuuta selonteosta. Tuomalla esiin omia aiempia haitallisia käyttäytymismallejaan hän kuitenkin osoittaa avoimuuttaan myönteiselle muutokselle.

Istunto 5: 59 min 27 s - 1 h 1 min 9 s

M3: joskus on ite kokenu tuon aikalisän ottamisessa vähän sillee et (1) minä oon yleensä meillä se joka sitten lähtee ja (1) yleensä sanon sen että katotaan sitten tai keskustellaan tästä asiasta vaikka (1) illalla että jos se on vielä sillon keskustelemisen arvoinen ja sen arvoinen että kannattaa (1) niinku kiroilla sen asian takia (...) niinku ihan riitelemisen takia (1) näitä asioita monesti keksitään et se (2) ei välttämättä oo ees mitään järkeä niissä mutta saa vähän purkaa paineita toiseen tai mistä se nyt ite kellekin johtuu tuo (1) sitten voi tiuskaa kotona toiselle

Kyiseisellä istunnolla käsitellään konfliktitilanteissa käytettävää aikalisä -ajatusta, joka viittaa itsessä ja toisessa ilmenevien merkkien tunnistamiseen ja kärjistyvän tilanteen pysäyttämiseen väkivallan ennaltaehkäisemiseksi. Oteessa mies kuvaa tilannetta, jossa ilmapiiri on kiristynyt kumppaninsa kanssa. Mies korostaa omaa asemaansa ilmaisemalla päättävänsä, onko tilanteen purkaminen myöhemmin “*vielä sillon keskustelemisen arvoinen*”. Sanomalla “*näitä asioita monesti keksitään*” hän antaa vaikutelman erimielisyyksien ilmaisusta ja yhteisestä keskustelusta turhana. Hän kuvailee toimintaansa vuorovaikutustilanteessa sanoilla “*kunhan saa vähän purkaa paineita toiseen*”, vaikka hän näkisi, ettei asiassa “*välttämättä oo ees mitään järkeä*”. Näillä selonteoilla mies mitätöi väkivallan uhkaa sekä kaventaa samanaikaisesti kumppaninsa mahdollisuutta osallistua keskusteluun ja päätöksentekoon. Itsekeskeisellä puhetyylillä mies luo vaikutelman valinnoistaan arvokkaampina kuin kumppaninsa, mikä vahvistaa edelleen epätasavertaista valta-asetelmaa.

Istunto 12: 1 h 24 min 31 s - 1 h 24 min 57 s

M1: se vaatii niin paljon enemmän ku sun pitää pystyy sanottamaan se et sä et sano liian jyrkästi et ja liian negatiivisesti ja varsinkin liian jyrkästi koska siitä ne ongelmat tulee jos sä sanot liian jyrkästi su- sul pitää olla sataprosenttisen oikeen sanat jos sä meet naiselle sanomaan ((nauraa)) kokemuksen syvällä rintaäänellä (1) siit ei hyvä heilu jos sä valitset sanavalinnat väärin

Viimeisessä tapaamisessa keskustellaan ryhmän aikana tapahtuneista muutoksista, ja puheenaiheeksi nousi oman tunnetilan ja toisen olemuksen havainnointi konfliktitilanteen rauhoittamiseksi. Ennen

otetta työntekijä toteaa haastavista asioista puhumisen olevan tärkeää, vaikka niiden sanallistaminen voi tuntua vaikealta. Tähän mies vastaa *“pitää olla sataprosenttisen oikeen sanat, jos sä meet naiselle sanomaan”* kuvatakseen vaikeutta olla vuorovaikutuksessa naisten kanssa. Ikään kuin hänen mainitsemansa ongelmat olisivat seurausta vääristä sanavalinnoista tai keskustelun negatiivisesta ja jyrkästä sävystä. Lisäksi sanomalla *“siit ei hyvä heilu jos sä valitset sanavalinnat väärin”* hän antaa ymmärtää, että kumppani vaatimuksineen olisi parisuhteen ongelmia kärjistävä tekijä. Tällä tavoin mies ohittaa käynnissä olevan keskustelun tavoitteen ja keskittyy sen sijaan kuvaamaan näkemystään naisista ja heidän ominaisuuksistaan, miehistä erottavana ryhmänä. Hän väheksyy naisten kykyä reagoida miesten selontekoihin heidän toivomallaan tavalla sekä keskustella rakentavasti haastavista asioista. Näin mies asemoi itsensä miehenä naisten, erityisesti oman kumppaninsa, yläpuolelle vahvistaen sitä ilmaisulla *“kokemuksen syvällä rintäänellä”*. Kumppanin yläpuolelle asettuminen ilmentää ja vahvistaa valtasuhteen epäsymmetrisyyttä.

3.4. Itsen asemointi objektiksi

Tässä positioluokassa keskiössä oli tilanteen objektiksi asettuminen aktiivisen toimijuuden ottamisen sijaan. Esimerkkioitteet kuvasivat tilanteita, jotka olivat vaatineet henkilöiltä aktiivista toimijuutta, mutta kertoessaan tilanteesta he asettuivat kuitenkin sen kohteeksi. Itsen objektivointi tapahtui otteissa retorisesti esimerkiksi puhekielisen passiivin kautta. Tämän seurauksena yksilön vaikutusmahdollisuudet heikkenivät ja hän koki voimattomuutta. Positio oli havaittavissa kaikkien kolmen miehen puheessa.

Istunto 12: 35 min 50 s - 37 min 14 s

M1: en mä usko että siinä ois pystyny varmaan mitään tekee tai sitten ois pitäny niin oleellisesti pystyy tekee ja paljon monelta eri suunnalta (1) ku sitä on vähän semmosessa nousujohdanteessa niin et sit niinku on sillee energiat täysillä (1) ja ite ois pitäny vaan tajuta se ja uskoo mitä NI sanoo että pitäis rauhottuu ja (...) itessä joku vika (1) mut sitten ku sitä vaan kääntää sen toisin päin et itessä (ei oo) vikaa ei mus oo mitään (1) eipä siinä ollu oikeen varmaan mitään ehkäsykeinoo tai en niinku nopeella ajatuksella saa kiinni (...) ja sit sai vähän turpaan vielä kuvainnollisesti tai nii et NI:ltä ku ollaan sitouduttu (1) niin tän ryhmän alussa siihen väkivallattomuuteen (...) ja sitte eräs ei noudata sitä niin niin tota se on nyt sitten vähän (1) ei tunnu itestä kivalta ja tuntuu vähän sillee että on pettäny kaikkia ja sit tietysti vähän pettäny itseensä tai sahanu omaa nilkkaa tai miten se nyt sanotaankaan...

Otteessa mies kuvailee aiemmin tapahtunutta välikohtausta, jossa hän rikkoi väkivallattomuussopimusta. Mies tiedostaa vastuunsa ja kokee vahvaa syyllisyyttä teostaan. Silti ilmaisuilla *“en mä usko, että siinä ois pystynyt varmaan mitään tekee”* ja *“eipä siinä ollu varmaan mitään ehkäisykeino”* hän viestii voimattomuudestaan ja heikoista vaikutusmahdollisuuksistaan omiin tekoihinsa käyttäen puhekielistä passiivia. Samalla hän siirtää huomion omaan kokemukseensa ja vie kumppaniltaan mahdollisuuden saada validointia kokemalleen. Lisäksi mies viittaa itseensä sanoilla *“eräs ei noudata sitä”* puhuessaan sitoutumisesta väkivallattomuuteen ja vahvistaa olevansa tilanteen kohteena ilmaisemalla kuvainnollisesti *“saaneensa turpaan”*. Näillä epäsuorilla vallankäytön keinoilla mies ei suoraan asetu kumppaniaan vastaan, vaan se tapahtuu manipulatiivisemmin tilan viemisen ja uhriutumisen kautta. Viittaamalla itseensä kolmannessa persoonassa sekä ilmaistessaan joutuneensa ikävien tunteiden kohteeksi hän irrottaa toimijuuden itsestään ja siirtää sen *“eräälle”* eli objektille valta-asemansa säilyttääkseen. Näin hän ulkoistaa itsensä väkivallanteosta ja viestii olevansa tilanteen kohde eikä aktiivinen tekijä.

3.5. Teon ulkoistaminen itsenäiseksi toimijaksi

Tässä positioluokassa heikko toimijuus oli selkeintä muihin luokkiin verrattuna, ja toimijuuden painopiste oli yksilön itsensä sijaan teolla. Puheessa miehet eivät siirtäneet toimijuuttaan teolle, vaan antoivat vaikutelman, että asiat tapahtuivat itsestään. Retorisena keinona miehet käyttivät passiivia ilmentääkseen tekojaan erillisenä itsestään. Ryhmän kaikki miehet muodostivat teolle subjektiposition puheessaan.

Istunto 12: 41 min 19 s - 41 min 47 s

M1: mulla vaan tuppaa tulemaan säännöllisin väliajoin noita (1) ensin mennään niinku hyvää kohti ja kaikki on niinku hyvin ja sit yks kaks ihan puskista tulee tommonen että tai ei se periaattessa tuu mutta en minä voi NI velvoittaa että se vo- pitää kotonaki tehdä samaa työtä mitä se tekee töissä (1) ite vaan pitäis olla tilanteen päällä enemmän että jaksais taistella omaa itseään vastaan...

Esimerkkioitteessa mies kertoo terapiaprosessin aikana tapahtuneesta tilanteesta, jossa hän käyttäytyi väkivaltaisesti kumppaniaan kohtaan. Hän käyttää otteessa puhekielistä passiivia ilmaistaakseen, että väkivaltaisia tekoja *“vaan tuppaa tulemaan”*. Lisäksi mies kuvaa väkivallan tulevan *“yks kaks ihan puskista”*, ikään kuin hänet itsensäkin yllättäen. Käyttämällä epämääräistä sanaa *“tommonen”* hän

pyrkii hämärtämään käsitystä väkivallan teostaan. Viittaus *“pitäis olla tilanteen päällä enemmän”* kuvaa miehen toivetta hallita käyttäytymistään, mutta sanomalla tekojen tapahtuvan säännöllisesti hänestä riippumatta, mies ikään kuin oikeuttaa väkivallan osana elämäänsä. Heikkoa toimijuutta ilmentävät passiivimuotoiset sanavalinnat ja odottamattomuus puolestaan viittaavat tapahtuman itsenäiseen toimijuuteen muodostaen ristiriidan. Näin miehen toimijuus ja subjektipositio siirtyvät alunperin objektina olleelle teolle.

Istunto 4: 36 min 54 s - 37 min 48 s

M2: niin sitä tekee niinku ajattelee

T2: joo (4) mitä tekee

M2: että tekee ensin mitä niinku ajatus tulee sitten myöhässä

T2: niin just joo () mi- mihinkä kohtaan se niinkun tossa kehässä niinkun viittaat (nyt kun sä puhut)

M2: no se on just varmaan tuota (3) tuo riitatilanne tuossa

T2: mm niin tarkotatsä että se tunnelma rupee niinku kiristymään

M2: niin (sillon joo) (4) sitten se napsahtaa (1) napsahtanut joskus kunnolla sitten

T2: joo

M2: sitten tulee sen jälkeen se hirvee syyllisyys ja häpeä

Otteessa työntekijä pyytää miestä tarkentamaan väkivallan kehän vaihetta, jossa heidän parisuhteensa ilmapiiri alkaa kiristyä. Mies vastaa kuvaamalla väkivaltaa edeltävää itsehillinnän menettämistä. Tässä, kuten edellisessäkin otteessa, mies käyttää retorisenä keinona puhekielistä passiivia, minkä avulla hän luo vaikutelman teosta itsenäisenä toimijana. Ilmaisulla *“se napsahtaa”* hän viittaa mielentilassa tapahtuvaan muutokseen, jota seuraa esim. hermojen menettäminen tai väkivallanteko. Mies ilmaisee tapahtumasta seuraavan häpeän ja syyllisyyden tunteita, mikä vahvistaa kokemuksen subjektiivista asemaa, sillä jonkun *“napsahtaessa”* hän joutuu itse epämiellyttävien tunteiden kohteeksi. Miehen ilmaisemat tunteet viestivät hänen toiveestaan hallita käyttäytymistään paremmin kiristyvässä tilanteessa, mutta hän kuitenkin toteaa impulssien olevan ylivoimaisia. Kyseinen hallinnan menetys johtaa toimijuuden ulkoistamiseen.

3.6. Toimijuuden siirtäminen

Tämä positioluokka muodostui kolmesta alaluokasta sen mukaan, kenelle tai mille toimijuutta siirrettiin. Ensimmäinen luokka käsitteli toimijuuden siirtämistä toiselle henkilölle, toinen toimijuuden siirtämistä itseensä liittyvään tekijään ja kolmas toimijuuden siirtämistä ulkoiseen tekijään. Tällä tavoin miesten oli mahdollista oikeuttaa omaa väkivaltaista toimintaansa sekä siirtää vastuun painopistettä kauemmas itsestä. Havaitsimme toimijuuden siirtämistä kaikkien miesten puheessa.

3.6.1. Toimijuuden siirtäminen toiselle henkilölle

Istunto 12: 1 h 4 min 48 s - 1 h 5 min 53 s

M1: ...niin se pitää sopia niinku se pitää käydä molemmille ja molempien pitää sitoutuu siihen se ei riitä että toinen sitoutuu vaan se molempien pitää sitoutuu () sen takia meilläkin tuli viime viikollakin se törmäys ei se tietenkään oo yksin mun vika vaikka minä sen teenkin tottakai mä siinä tilanteessa kun mä jotain satutan tai meinaan satuttaa niin tottakai se on yksin mun vika ei ketään saa satuttaa mut mä oon siinä tilassa et mä en pysty ajattelemaan tai pysty tekemään enää itelleni mitään niin sen takia se pitää ennakoida (...)

T1: niin nyt se kerkes mennä niinku jotenkin yli et sä et [saanu pysäytetty]

M1: joo koska] mulla ei ollu voimia itelläni [kun

T1: et kuullu niin toisen sanomista

M1: niin niin niin

T1: enää siinä vaan]

M1: elikkä se on joka tapauksessa molempien vika tai syy tai ei nyt vika mut syy tai...

Otteessa M1 kertoo välikohtauksesta, jossa oli käyttäytynyt väkivaltaisesti puolisoaan kohtaan. Otteessa mies myöntää, ettei “ketään saa satuttaa” eli tiedostaa väkivaltaisen käytöksen olevan väärin. Ilmaisulla “ei se tietenkään oo yksin mun vika vaikka minä sen teenkin” mies tiedostaa voivansa vaikuttaa tilanteen etenemiseen omalla toiminnallaan, mutta siirtää silti osan vastuusta kumppanilleen. Tällä kahden äänen ristiriidalla sekä väkivallan oikeuttamisella kumppanin

toiminnalla mies siirtää toimijuutta pois itseltään. Kun kyseessä on viimeinen tapaaminen, miehen puheesta välittyvät sekä sitoutuminen muutostyöskentelyyn että sen keskeneräisyys. Vallankäyttö ilmenee miehen puheessa vaihteluna suorien ja epäsuorien keinojen välillä vahvistaen hänen valta-asemaansa. Mies mitätöi kumppaninsa kokemusta vähättelemällä oman toimintansa vakavuutta sekä oikeuttaa omaa toimintaansa saattamalla kumppani osavastuulliseksi. Lisäksi hän vetoaa omaan uhrikokemukseensa tukeutumalla keinottomuuteen.

Istunto 12: 50 min 28 s - 50 min 55 s

M2: no mulla varmaan on tota (1) ((lapsi)) kun ei aina usko niin sitä tulee sitten napakasti otettua kiinni sitte

T2: joo

N2: nyt on aika usein käyny sitä että ((lapsella)) on niinku punaset jäljet jääny ja on itkeny (2) ja nyt sitten viikonloppuna otit mustakin kiinni ()

M2: en minä ravistellu sinua kun työnsin pois kun sinä ((motkotit)) siinä

N2: e- minä olin menossa jääkaapille hakemaan () maitoa

M2: no kyllä sinä olit vähän semmonen

Toisen pariskunnan miesosapuoli kertoi ennen otetta heidän väkivaltatilanteestaan, jonka jälkeen M2 nosti esiin otteessa ilmenevän tilanteen. M2 kertoo käyttäytyneensä väkivaltaisesti tilanteessa lastaan ja kumppaniaan kohtaan. Hän siirtää vastuun väkivallasta lapselle ja oikeuttaa sen lapsen tottelemattomuudella. Mies heikentää toimijuuttaan retorisesti käyttämällä passiivista ilmaisua “*tulee otettua*”. Lisäksi kumppani kertoo miehen ottaneen myös hänestä kiinni, johon mies vastaa vähätellen ja kumppania vastuuttaen; “*en minä ravistellu sinua, kun työnsin pois kun motkotit siinä*”. Korvasimme yksilöllisen ilmauksen tunnistamisriskin vuoksi yleiskielisellä sanalla “*motkotit*”, joten sanan alkuperäinen merkitys pariskunnan osapuolille jää tässä analyysissä etäiseksi. Kumppani jatkaa keskustelua kertomalla toiminnastaan tilanteessa, jonka jälkeen mies hieman epämääräistää ja lieventää ilmaisuaan pitäytyen silti osittain kannassaan. Näin mies mitätöi ja kyseenalaistaa kumppaninsa kokemusta väkivaltatilanteesta sekä vähättelee samalla oman väkivallantekonsa vaikutuksia. Ylläpitääkseen omaa valta-asemaansa mies pyrkii siirtämään vastuun painopistettä itsestä sekä lapselleen että kumppanilleen.

3.6.2. Toimijuuden siirtäminen itseän liittyvään tekijään

Istunto 1: 1 h 8 min 42 s - 1 h 9 min 29 s

M2: Pitäskö se minun sitten kertoo (2) mulla on kanssa vähän samankaltainen tilanne (...) sitten on vielä aikuisiällä- iällä on löydetty tuo ((toiminnan säätelyä rajoittava häiriö)) (mulle ja) sitten on vielä tämä silmäsairaus on vielä ja (3) sitten siitä on niinkun mä oon niinku vaimookin oon tönässä ja (2) läpsässy ja lyöny ja sitte oon poikaa kanssa nii ravistellu ja (3) tämmöstä suu sanallista...

Esimerkkiotteessa mies vastaa työntekijän kysymykseen, miksi he ovat kumppaninsa kanssa osallistuneet ryhmään. Hän aloittaa puheenvuoron kertomalla syitä toiminnalleen, mikä kohdistaa huomion pois väkivallasta. Hän siirtää toimijuutta hänelle diagnosoituihin sairauksiin minimoiden omien valintojensa ja niihin liittyvän vastuun tunnistamista. Mies oikeuttaa väkivaltaansa heikolla toimijuudella, ikään kuin sairaudet määrittäisivät täysin hänen vaikutusmahdollisuuksiaan väkivaltilanteessa.

Istunto 4: 1 h 18 min 28 s - 1 h 18 min 48 s

M3: ehkä se just se niitten tilanteiden semmonen se on tai miten vaikka itekin impulsiivisena ihmisenä niin aina joutuu käyttämään keinoja ja sillä tavalla että miten niinkun miten purkaa sen tilanteen sitten...

Tässä esimerkkiotteessa tapaamisen aiheena on väkivallan kehämalli, ja puheenvuoroa edelsi keskustelu mahdollisesti väkivaltaan johtavan tilanteen pysäyttämistä. Otteessa mies vetoaa piirteensä olevaan impulsiivisuuteen, jonka myötä hän "joutuu käyttämään keinoja" purkaakseen tilanteen. Keinojen käyttäminen väkivallan kehän kontekstissa antaa vaikutelman väkivaltaisesta käyttäytymisestä. Hän viestii impulsiivisuutensa rajaavan mahdollisuuksiaan vain tietynlaiseen toimintaan. Miehen toimijuus on heikkoa, sillä hänen ajatuksensa omista vaikutusmahdollisuuksistaan ovat rajallisia.

3.6.3. Toimijuuden siirtäminen ulkoiseen tekijään

Istunto 4: 46 min 1 s - 47 min 1 s

T2: ...nii mietin et voi olla myös vaikee olla jotenki tueks sit toiselle tai toinen toisillenne vaan että (enemmän jää ikään kuin) oman niinku olotilansa niinku vangiks tai

M2: mm ja sitten on vielä tai mullei oo sillee hirveesti semmosia kavereita mille vois niinku jutella näistä asioista (...) joutuu ite sitten niitä pyörittelemään tuolla päässä (...) ei yksinkertaisesti oo (...) eikä niinku omillekaan vanhemmille (kun minä) huonot välit minä en halua niille mitään näistä puhua ne ei ymmärrä sitä (...) ja semmonen ehkä se sitten kun se on vanhemmilta opittu malli (...) että kaikki niinku pistetään tuonne maton alle (...) siitä haluaisin kokonaan eroon että saan keskusteltua mutku ei oo (2) sitä ei oo mulle niinku vanhemmat opettanu sitä (2) enkä niitä puhumaan niitä asioista

Otteessa mies pyrkii selittämään käyttäytymistään vanhemmiltaan saadun mallin ja kasvatuksen sekä oman yksinäisyytensä kautta. Hänellä ei kuvailemansa mukaan ole lähipiirissään ystäviä, kelle puhua ja joutuu tästä syystä käsittelemään asioita yksinään. Lisäksi huonot välit vanhempiin vaikuttavat osaltaan miehen tukiverkon puuttumiseen. Hän kertoo myös lapsuuden kodissa vallinneen keskustelukulttuurin, tai sen puutteen, olevan syy omalle puhumattomuudelleen ja vaikuttavan ylisukupolvisesti asioiden käsittelyyn nykyisessä elämäntilanteessaan. Miehen puheesta syntyy vaikutelma, että hän vastuuttaa vanhempiaan ja toivoisi heidän toimivan toisin tilanteen muuttamiseksi sen sijaan, että ottaisi itse vastuun omista valinnoistaan. Mies perustelee toimintaansa näillä ulkoisilla tekijöillä, joihin hän kokee, ettei voi itse vaikuttaa. Hän kokee, että toisin toimiminen on vaikeaa, eikä tiedosta mahdollisuutta uusien toimintamallien muodostamiseen. Vallankäytön näkökulmasta miehen tukeutuminen keinottomuuteen kohdistaa huomion hänen uhrikokemuksensa.

Istunto 1: 1 h 15 min 55 s - 1 h 17 min 26 s

M3: ...ehkä väkivalta on se minkä takia täällä ollaan ja sitte minun elämä on oikeestaan perustunu sillä tavalla väkivaltaan vuodesta ((nimeää vuoden)) alotin ((nimeää urheilulajin)) ja siitä eespäin niinku oon vuoteen ((nimeää vuoden)) (1) niinku käytännössä harrastanu tappelua ja semmosta niinku fyysisistä väkivaltaa niinku tottakai urheiluna ja urheilulajina (2) ja sitten (2) nyt viime keväänä sitten niin tapahtu meillä semmonen (2) uhkaava tilanne että (1) minä sitte aloin (1) jonkun illan päätteeksi N3 sitte uhkailemaan ja niinkun (2) varmaan (1) toteuttamaan ehkä niitä opittuja asioita mitä on väkivallasta (1) elämässä oppinu että miten satuttaa toista ei välttämättä fyysisesti mutta sitten henkisesti ja uhkaamalla sillä tavalla (2) niinku (3) sillä tavalla epä-

epäreilusti että en ei niinkun missään tapauksessa ei oo ikinä elämässä ollu tarkoituksena satuttaa ketään eikä vaikka oon (1) on harjoituksissa reeneissä kilpailuissa lyöny tai potkassu...

Mies kuvaa otteessa pariskunnan syytä osallistua väkivaltaryhmään. Hän kuvailee koko elämänsä lähestulkoon perustuneen väkivaltaan nimeämänsä urheilulajin kautta ja rinnastaa sen tässä yhteydessä fyysiseen väkivaltaan. Hän kertoo tilanteesta, jossa toteutti opittuja toimintamalleja toisen satuttamisesta kumppaniaan kohtaan. Mies suhtautuu vastuunottoon ristiriitaisesti; hän kuvaa toimintaansa epäreiluksi ja toteaa, että *“ei oo ikinä elämässä ollu tarkoituksena satuttaa ketään”*. Hän tiedostaa näin ollen väkivallan olevan väärin, mutta kokee sen silti luonnollisena osana elämäänsä harrastamansa urheilulajin kautta. Tämänkaltainen suhtautuminen väkivaltaiseen toimintaan vaikeuttaa miehen aktiivista toimijuutta myönteisen muutoksen kannalta.

4. POHDINTA

4.1. Tutkimuksen päätulokset

Tutkimuksemme tavoitteena oli tarkastella, miten toimijuus ja siihen liittyvä vallankäyttö rakentuivat ryhmämuotoiseen pariterapiaan osallistuneiden miesten puheessa. Toteutimme tarkastelun diskurssianalyysin avulla. Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme käsitteli, millaisia toimijuuden positioita parisuhteessaan väkivaltaisesti käyttäytyneet miehet muodostivat puheessaan. HavaitSIMME kuusi pääluokkaa, joista yksi jakautui kolmeen alaluokkaan. Miehet asemoivat itsensä positioluokkiin, jotka olivat *oman toiminnan vähättely, keinottomuus, itsen asemointi toisen yläpuolelle, itsen asemointi objektiksi, teko itsenäisenä toimijana sekä toimijuuden siirtäminen joko toiselle henkilölle, itsen liittyvään tekijään tai ulkoiseen tekijään*.

Miehet vähättelivät toimintaansa lieventävillä sanavalinnoilla väkivallastaan sekä puhumalla ristiriitaisesti tiedostaen väkivallan seuraukset, mutta etäännyttämällä samalla itseään vastuusta. Keinottomuus ilmeni erityisesti yhden miehen puheessa hänen tuotuaan aktiivisesti esiin kokemuksiaan voimattomuudesta, avuttomuudesta ja keinojen rajallisuudesta liittyen pariskunnan vuorovaikutustilanteisiin. Miehet asemoivat itsensä kumppaneidensa yläpuolelle kaventamalla heidän vaikutusmahdollisuuksiaan sekä vahvistamalla itsekeskeisellä puheellaan parisuhteensa epäsymmetristä valta-asemaa. Sen sijaan objektiksi asemoitumisen positioluokassa keskiössä oli

kokemus omien vaikutusmahdollisuuksien heikkenemisestä, jota miehet ilmensivät puhekielisen passiivin ja voimattomuuden kokemuksen kautta. Teko itsenäisenä toimijana -positiossa miehet ulkoistivat omat valinnat itseltään ja antoivat vaikutelman, kuin teko tapahtuisi itsestään. Toimijuuden siirtämisen alaluokissa miehet muodostivat ristiriidan tiedostamalla osin käyttäytymisensä epäoikeudenmukaisuuden, mutta samalla oikeuttamalla sitä siirtäen vastuuta aktiivisesti itseltään tietyille kohteelle.

Toinen tutkimuskysymyksemme syventyi siihen, millaisia vallankäytön muotoja havaituissa toimijuuden positioissa ilmeni. Havainnot jakautuivat ilmenemismuodon perusteella kahteen pääluokkaan; epäsuoraan ja suoraan vallankäyttöön. Epäsuora vallankäyttö sisälsi *tilan viemisen* ja *uhriutumisen* kategoriat. Vallankäyttö näyttäytyi tilan viemisenä eli toisen vaikutusmahdollisuuksien kontrollointina ja sivuuttamisena miesten asemoidessa itsensä toisen yläpuolelle tai objektiksi. Uhriutuminen kietoutui miesten kokemukseen vaikutusmahdollisuuksien puutteesta ja omasta voimattomuudestaan sekä vastuun siirtoon itseltään joko toiselle henkilölle tai ulkoiseen tekijään. Tässä vallankäytön keinossa korostui huomion kohdistaminen itseän sekä omaan uhrikokemukseen. Suora vallankäyttö puolestaan sisälsi *mitätöinnin* ja *uhrin vastuuttamisen* kategoriat. Mitätöivä vallankäyttö ilmeni vähättelynä sekä toisen kokemusten ja oikeuksien kyseenalaistamisen että oman väkivallan ja epäoikeudenmukaisen toiminnan oikeuttamisen kautta. Uhria vastuutettiin siirtämällä vastuuta itseltä pois ja asettamalla toinen näin osavastuulliseksi. Havaitimme vallankäytön muodoissa ja toimijuuden haasteiden positioissa samankaltaisuutta niitä toteuttavien keinojen osalta, mikä viestii ilmiöiden mahdollisesta linkittyneisyydestä toisiinsa.

4.2. Tulosten suhde aiempaan tutkimukseen

Ryhmämuotoista pariterapiaa ei ole juurikaan tutkittu väkivaltatyön kontekstissa. Pariterapiaan liittyy mahdollisuuksia suhteessa erikseen työskentelyyn, mutta hoitoa suunniteltaessa tulee ottaa huomioon myös siihen liittyvät haasteet (Juntunen & Holma, 2011). Paritapaamisten etuna on esimerkiksi kokonaisvaltaisemman kuvan saaminen tilanteesta (McCullum & Stith, 2008). Tämä osoittautui eduksi myös tutkimuksemme kohdalla, sillä pystyimme havainnoimaan väkivallan tekijöiden puhetta toimijuudesta ja vallankäytöstä suhteessa heidän kumppaneihinsa. Monipariskuntaryhmä mahdollisti niin pariskuntien osapuolten kuin koko ryhmän välisen vuorovaikutuksen tarkastelun ja tarjosi näin ollen informaatiota, jota erikseen työskennellessä ei välttämättä olisi saavutettu. McGinnin (2020) mukaan pariterapian ryhmämuoto voi antaa myönteistä muutosta edistäviä voimavaroja ja

vertaistukea, mikä näytti pitävän paikkansa myös aineistossamme. Tämä monipariskuntaryhmä tarjosi todennäköisesti kaikille osallistujille uudenlaisen puheyhteisön, jonka avulla he tuntuivat saavan kokemuksia tapaamisten onnistumisesta ryhmän tarjoaman tuen avulla. Syvennymme tutkimuksemme kliinisiin implikaatioihin myöhemmin pohdinnassa.

Parisuhdeväkivallan kohteena olevan henkilön turvallisuus on erityinen huolenaihe, ja vaarallisuutta lisääviä elementtejä ovat esimerkiksi vastakkainasettelu ja emotionaalisen intensiteetin lisääntyminen (Rantanen ym., 2014). Lisäksi pariterapiassa työntekijältä vaaditaan neutraaliutta, mikä ei välttämättä osoita riittävästi teon tuomittavuutta väkivallan tekijälle (Antikainen, 1999). Näitä turvallisuuteen vaikuttavia elementtejä voidaan tarkastella myös tutkimuksemme aineiston valossa. Emotionaalinen intensiteetti lisääntyi luonnollisesti hetkittäin, mutta varsinaisia vastakkainasettelutilanteita ei pariskuntien osapuolten välillä kuitenkaan syntynyt. Keskustelut pysyivät hallinnassa työntekijöiden johtaessa tapaamisten kulkua läpi terapiajakson ja kannustaessa pariskuntia keskusteluyhteyteen. Työntekijöiden neutraaliin vuorovaikutukseen liittyvät haasteet olivat tunnistettavissa ajoittain, mikäli he eivät ottaneet kantaa ryhmän osallistujien puheeseen esimerkiksi väkivallan teoista keskustellessa. Myös väkivallan tekijöiden keskinäinen ryhmädynamiikka mietitytti tilanteissa, joissa heidän välisessään huumoripuheessa oli havaittavissa naisvihamielisiä kommentteja. Tämän kaltainen liittoutuminen saattaa vaarantaa väkivallan kohteiden turvallisuutta ja viedä tilaa heidän näkemyksiltään ryhmäterapiatilanteessa. Tasapainottelu pariterapiaan kuuluvan neutraaliuden ja asiakkaan kasvojen säilyttämisen välillä on työntekijälle haaste, joka vaatii erityistä tarkkaavaisuutta väkivallan parissa työskenneltäessä.

Pariterapiaa on hyödynnetty takaamalla turvallisuus väkivallattomuussopimuksella ja turvallisuuskysymyksillä (Koskinen ym., 2016). Myös aineistomme monipariskuntaryhmän osallistajat sitoutuivat väkivallattomuuteen sopimusten kautta ennen terapiajakson aloittamista. Lisäksi ennen ja jälkeen varsinaisia tapaamisia oli tarkoitus kokoontua miesten ja naisten omiin pienryhmiin. Tämän toteutuminen olisi tukenut istuntokohtaista riskiarviota turvallisuuteen liittyen, ja pariskunnan osapuolet olisivat saaneet mahdollisuuden ilmaista kokemuksiaan vapaammin. Käytäntöä ei kuitenkaan jatkettu ensimmäisten tapaamisten jälkeen. Suunnitelman mukainen struktuuri olisi saattanut taata turvallisuustekijöitä tehokkaammin. Ryhmän jäsenillä oli kuitenkin mahdollisuus olla yhteydessä työntekijöihin myös tapaamisten välillä, mikä mahdollisti osaltaan avoimen keskusteluyhteyden säilymisen läpi prosessin.

Aiempien tutkimusten tapaan myös meidän aineistossamme vallankäytön voi todeta kytkeytyvän parisuhdeväkivaltaan. Havaitsemamme vallankäytön keinot, kuten toisen kokemuksen ja oikeuksien mitätöinti, voidaan suoraan nähdä sukupuolittuneena henkisenä väkivaltana, jonka kautta kumppania alistetaan oman aseman säilyttämiseksi (Kulta ym., 2013; Partanen & Holma,

2002). Vallankäyttöä ilmeni varsinaisten väkivaltatilanteiden lisäksi väkivaltaan liittyvissä tai sen taustalla vaikuttavissa tilanteissa, kuten osallistujien keskustellessa parisuhteen osapuolten välisistä riitatilanteista. Havainto vahvistaa käsitystä vallasta väkivallan taustatekijänä (Kulta ym., 2013).

Halu kontrolloida on nähty yleisesti yhtenä motiivina väkivaltaiselle käytökselle (Busch & Rosenberg, 2004; Ronkainen, 2017; Siltala, 1994), etenkin maskuliinisuuteen liittyen (Husso, 1994). Ilmiö on havaittavissa myös tutkimuksemme tuloksissa, sillä miehet kavensivat puheessaan kumppaniensa vaikutusmahdollisuuksia usean eri positioluokan otteissa. Lisäksi asemoimalla itsensä kumppaniensa yläpuolelle, ja painamalla heitä väistämättä samalla alaspäin, miehet osoittavat vielä konkreettisemmin halun oman kontrollin säilyttämisestä parisuhteessa. Tämä henkiseksi väkivallaksi luokiteltavissa oleva käyttäytyminen tukee aiempia tutkimustuloksia, joiden mukaan väkivalta toimii sosiaalisesti säädeltyinä keinona epäsymmetrisen valta-aseman hankkimiseksi (Ronkainen, 2017).

Havaitsimme suorien ja epäsuorien vallankäytön muotojen ilmenevän samojen positioluokkien sisällä, esimerkiksi miesten siirtäessä toimijuutta toiselle henkilölle. Muotojen voidaan näin todeta liittyvän toisiinsa, mutta myös eroavan puheessa ilmenemismuodon perusteella. Epäsuoraa tilan viemistä ja suoraa mitätöintiä yhdistävänä tekijänä on kumppanin sivuuttaminen ja sen seurauksena oman valta-aseman vahvistaminen. Kyseessä on joiltain osin sama vallankäytön ilmiö, mutta tilan viemisen kohdalla kontrollointi on suorien ilmausten sijaan manipulatiivisempaa. Uhriutumisen epäsuorana ja uhrin vastuuttaminen suorana keinona puolestaan keskittyvät molemmat väkivallan tekijän oman toiminnan oikeuttamiseen ja sen myötä ylivallan säilyttämiseen parisuhteessa. Käytännössä tämä tapahtuu kohdistamalla huomio omaan uhrikokemukseen tai saattamalla väkivallan kohde osavastuulliseksi.

Etenkin epäsuora vallankäyttö on monin tavoin ongelmallista. Esimerkiksi väkivallan tekijän uhriutumisen saattaa vaikeuttaa väkivallan ja sen vakavuuden tunnistamista hänen puheestaan, sen jäädessä piiloon väkivallan tekijän oman uhrikokemuksen taakse. Tämä puolestaan voi vaikeuttaa asian käsittelyä entisestään. Epäsuora vallankäyttö, kuten suorakin, voi usein olla tiedostamatonta, mikä saattaa selittää usein aineistossamme ilmennytä vuorottelua vastuun siirron ja sen ottamisen välillä. Jos keinoja vastuun ottamiseen ei ole, sen välttäminen ja mahdollinen siirtäminen toisaalle voi tuntua helpottavan omaa oloa. Tämä voi viitata ilmiöön, jossa itselle sietämättömät ärsykkeet heijastetaan esimerkiksi kumppaniin (Syvänperä, 2014). Todellisuuden vääristely ja huomion siirtäminen pois tekijän omasta syyllisyydestä saattavat liittyä myös paremman kuvan tavoitteluun itsestä omista sekä toisten silmissä. Tiedostamattoman ja epäsuoran vallankäytön muodot voivat kokonaisuudessaan olla hyvin vahingollisia, minkä vuoksi niiden tunnistaminen on pariterapiassa tuloksellisuuden kannalta erityisen tärkeää.

Johtopäätöksenä vallankäyttöä käsitteleville tulkinnoillemme voisi todeta, että väkivallan tekijät pyrkivät säilyttämään epäsymmetristä valta-asemaansa monin keinoin. Havainto vahingollisen vallankäytön edustavuudesta miesten puheessa kiinnitti huomiomme, sillä kyseessä on jo pitkään jatkunut väkivallattomuuteen tähtäävä muutosprosessi. Vallan ja sen väärinkäytön linkittyessä vahvasti väkivaltaan, tulos on tässä kontekstissa yllättävä. Toimijuuden monista haasteista huolimatta miesten puheesta välittyi kuitenkin myös toive sekä motivaatio tilanteen ja oman toiminnan muutoksesta. Tämä ajatusmalli ja heidän puheessaan ilmenevä moninainen vallankäyttö luovat ristiriidan ja herättävät huolen myönteisen muutosprosessin etenemisestä. Sekä suorat että epäsuorat vallankäytön keinot vahvistavat epäsymmetristä valta-asemaa pariskuntien osapuolten välillä. Pitkäkestoinen epäsymmetria saattaa johtaa valtasuhteen lukkiutumiseen, joka puolestaan voi kaventaa väkivallan kohteen toimijuuden tilaa (Keskinen, 2005). Tämän seurauksena kierteestä irtautuminen ja uuden, tasavertaisemman asemoinnin työstäminen parisuhteeseen vaatii useimmiten ulkopuolista apua. Näin ollen tutkimuksemme tulokset tukevat ajatusta siitä, että vallan väärinkäytön tunnistaminen ja työstäminen on pariterapioiden ja väkivaltainterventioiden yhteydessä välttämätöntä väkivallan vähentämiseksi.

Useassa positioluokassa miehillä voidaan tulkita olevan haasteita oman toimijuuden tunnistamisessa ja tiedostamisessa. Tämä ilmeni esimerkiksi ristiriitoina vastuun ottamisen ja sen kiistämisen välillä sekä toisaalta epäoikeudenmukaisen toiminnan myöntämisen ja kieltämisen välillä. Myönteistä muutosta ei ole mahdollista edistää, mikäli yksilö ei tiedosta toimivansa väärin ja osoita valmiutta oman toimintansa muuttamiseen. Kokemukset vaikutusmahdollisuuksien puuttumisesta olivat suuressa roolissa tutkimuksemme tuloksissa, mikä viittaa mahdollisesti konkreettisten keinojen rajallisuuteen ja tarpeeseen saada apua parisuhteen korjaamiseksi.

Muodostamissamme positioluokissa on tunnistettavissa yhtäläisyyksiä Toivosen ym. (2019) hahmottelemien toimijuuden keskeisten piirteiden kanssa. Useat piirteistä kuvaavat yksilön vallitsevaa ja havaittavissa olevaa erillisyyttä suhteessa muihin ihmisiin ja ympäristöön. Haasteita liittyen eriytyneisyyden tunteen tunnistamiseen voidaan nähdä miesten ulkoistaessa tekonsa itsenäisiksi toimijoiksi. Sen mukaan miehet eivät ota aktiivista toimijan asemaa, vaan hahmottavat oman käyttäytymisensä jonkun muun tahon, kuten ympäristön, aikaansaamana. He ikään kuin väistävät toimijuutta ja sen myötä vastuuta omasta toiminnastaan. Sama ilmiö on havaittavissa myös varsinaisessa toimijuuden siirtämisen positioluokassa, jossa syyllistä ja vastuun kantajaa omalle teolle haetaan itsen ulkopuolelta. Tietoisien vaikuttamisen piirteiden puolestaan voisi liittää miesten asemoidessa itsensä objektiksi tai teon itsenäiseksi toimijaksi. Haaste näyttää jätävän jälkeensä, ettei oman toimijuuden voimaa tunnisteta ja asetelma toimijuuden kohteesta käännetään sen seurauksena toisin päin, teolle yksilön itsensä sijaan. Myös keinottomuuden position kohdalla avuttomuuden ja

osaamattomuuden kokemukset viestivät siitä, ettei yksilöllä ole täysin selkeää käsitystä omista kyvyistään ajatella tai toimia toisin. Tämän viittaa hahmotelluista toimijuuden piirteistä henkiseen omistajuuteen.

Toimijuuden ulottuvuuksia voi yleisesti ottaen olla haastavaa erotella tarkkarajaisesti niiden tulkinnanvaraisen luonteen vuoksi. Jäsensimme tulostemme osoittamien näkökulmien pohjalta toimijuuden ulottuvuuksia taulukkoon 2. Yksilön tietoisuus omista vaikutus- ja toiminnan mahdollisuuksistaan toimi perusteluna jäsenyykselle; liitimme aktiivisen toimijuuden tietoisuuteen ja passiivisen puolestaan tietoisuuden puuttumiseen. Tietoisuuden havainnointi on kuitenkin subjektiivista, ja esimerkiksi itsen asemointi toisen yläpuolelle ja toimijuuden siirtäminen ulkoiseen tekijään -positioliukissa yksilön tietoisuutta valinnoistaan ei ollut yksiselitteistä määritellä. Löydöksemme osoittavat, kuinka toimijuuden erilaiset muodot voivat ilmetä yksilöillä yhtäaikaaisesti, mikä tukee Husson (2003a) käsitystä subjektin kerroksellisuudesta.

	Heikko	Vahva
Passiivinen	ei ole tietoinen vaikutusmahdollisuuksistaan, vaan jumittuu tilanteeseen eikä tavoittele muutoksen edistämistä	ei ole tietoinen vaikutusmahdollisuuksistaan, korostaa voimattomuuttaan ja keinottomuuttaan suhteessa muutokseen
Aktiivinen	on tietoinen vaikutusmahdollisuuksistaan, mutta siitä huolimatta ei toimi muutosta edistääkseen	toimii tietoisesti ja tavoitteellisesti edistääkseen myönteistä muutosta

Taulukko 2. Muodostamamme jäsenyys toimijuuden ulottuvuuksista suhteessa myönteiseen muutokseen havainnollistettuna esimerkein väkivallan tekijän näkökulmasta

Toimijuuden eri ulottuvuudet ilmenivät tuloksissamme seuraavin tavoin. Suhteessa myönteiseen muutoksen tavoitteluun toimijuus oli heikointa miesten ulkoistaessa tekonsa itsenäiseksi toimijaksi. Toimijuus näyttäytyi heikkona ja passiivisena, sillä he eivät osoittaneet tietoisuutta vaikutusmahdollisuuksistaan, vaan jumittuivat sen hetkiseen tilanteeseen. Puolestaan

keinottomuuden ja itsen asemointi objektiksi -positioluokkia yhdisti passiivisen ja vahvan toimijuuden näkökulma, jossa korostui miesten esille tuoma voimattomuuden kokemus muutostyöskentelyssä. Myöskään näissä positioissa omia vaikutusmahdollisuuksia toisin toimimiseen ei täysin tunnustettu. Sen sijaan heikko ja aktiivinen toimijuus erottui edellisistä miesten ollessa tietoisempia mahdollisuuksistaan vaikuttaa toimintaansa. Siitä huolimatta he eivät osoittaneet merkkejä edistääkseen myönteistä muutosta. Kyseinen toimijuuden muoto ilmeni oman toiminnan vähättelyn sekä toimijuuden siirtämisen toiselle henkilölle ja itseän liittyvään tekijään -positioluokissa.

Havaitsimme toimijuuden ilmenevän aineistossamme passiivisena ja heikkona selkeästi vain yhdessä positioluokassa. Tämän äärimmäisen muodon niukka esiintyvyys viestii miesten jonkinasteisesta toiveesta ja motivaatiosta muutokseen. Toisien sanoen puheesta välittyy pyrkimys kohti väkivallattomuutta, mutta konkreettiset keinot sen saavuttamiseksi ovat tässä vaiheessa prosessia vielä puutteellisia. Muutosmotivaation ja keinojen puuttumisen ristiriita vahvistaa terapiasta saatavan tuen merkitystä haitallisten ajatus- ja toimintamallien työstämisessä. Väkivallan tekijän tietoisuus toimijuudestaan sekä suhtautuminen omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa sen pohjalta ovat kytköksissä myönteisiä muutoksia edistävään vastuunottoon. Tästä syystä niiden tunnistaminen ja tukeminen väkivaltainterventioissa on olennaista.

Joissain positioissa toimijuus voidaan puolestaan nähdä luonteeltaan aktiivisena, mutta sitä käytetään myönteisen muutoksen kannalta negatiivisiin asioihin. Esimerkiksi siirtäessään toimijuutta toiselle henkilölle miehet vastuuttavat tietoisesti kumppaniaan omasta toiminnastaan, mikä vaikeuttaa myönteisen muutoksen edistämistä. Aktiivisuus on havaittavissa myös oman toiminnan vähättelyn yhteydessä, jossa aktiivisuus kohdistuu vastuun etäännyttämiseen itsestä. Myös asemoidessaan itsensä toisen yläpuolelle miesten puheesta erottuu oma, tietoiselta vaikuttava, toimijuus. Siitä huolimatta vastuuta väkivaltaisesta tai siihen liittyvästä käyttäytymisestä koitetaan välttää. Havainto osoittaa sen, että haasteet ovat mahdollisia sekä toimijuuden passiivisissa että aktiivisissa ulottuvuuksissa.

Kahdessa positioluokassa emme havainneet selkeää vallankäyttöä. Kun miehet ulkoistivat teon itsenäiseksi toimijaksi, he eivät kohdistaneet ongelmaa varsinaisesti kehenkään tai mihinkään muualle. Positioluokan tarkoituksena tuntui olevan enemmän vaikutelman antaminen siitä, ettei ongelmaa olisi olemassa, ainakaan heihin itseensä liitettynä. Sama efekti oli havaittavissa luokassa, jossa miehet siirsivät toimijuuden itseensä liittyvään tekijään. He väistelivät vastuuta irrottamalla kyseisen tekijän erilliseksi itsestään, mikä on kiinnostavaa heidän kuitenkin tunnistessaan ja sanallistaessaan näitä itsestä lähtöisin olevia syitä toiminnalleen.

Tutkimuksessa tunnistetut toimijuuden positiot tuntuvat olevan tietynlaisia keinoja selvittää yhteensopimattomien ajatusten ristiriidasta eli kognitiivisesta dissonanssista. Ihmisen pyrkiessä kohti johdonmukaisuutta, tulee tämä ristiriita ratkaista joko muuttamalla omaa toimintaansa tai käsityksiään (Festinger, 1957). Pyrkimys muuttaa käsityksiä näkyy esimerkiksi oman toiminnan vähättelyn positiossa, kun miehet etäännyttävät itseään vastuusta ja käyttävät lieventäviä sanavalintoja väkivallastaan. Erilaisten positiointien voidaan näin ollen nähdä pyrkivän kohti ristiriidan ratkaisemista verbaalisin keinoin, mikä vaatii miehiltä vähemmän konkreettisia toimia kuin käyttäytymisen tasolla tapahtuva muutos. Väkivaltatyöskentelyn tavoitteena on kuitenkin väkivallan tekijän toiminnan muuttaminen, joten pyrkimys pelkkien käsitysten muuttamiseen ristiriidan ratkaisemiseksi ei ole kannattavaa pitkällä aikavälillä. Tämän kaltainen toiminta voi auttaa hetkellisesti selviämään hankalia tunteita herättävien tapahtumien käsittelyssä, mutta pidempään jatkuessaan se saattaa jarruttaa parisuhdeväkivallan muutosprosessia.

4.3. Tutkimuksen rajoitukset ja vahvuudet

Jouduimme rajaamaan osan litteroiduista otteista tutkimusaineistosta pois ryhmään osallistujien anonymiteetin varmistamiseksi, mikä kavensi hieman aineiston käytettävyyttä sekä saattoi osaltaan rajoittaa tutkimiemme ilmiöiden monipuolista havainnollistamista. Ryhmän osallistujat eivät aina ilmaisseet selkeästi, kehen puheenvuoron asiasisältö kohdistuu. Tämä vaikutti rajoittavasti puheen tulkintaan tutkimuksen analyysivaiheessa. Lisäksi videoaineiston kuuluvuus ja kameran asemoinnista riippuva näkyvyys olivat ajoittain heikkoja, mikä heikensi osallistujien puheen ja non-verbaalisen viestinnän havainnointia sekä vaikeutti niiden tulkittavuutta.

Tutkimuksemme vahvuutena on käyttämämme aineiston ainutlaatuisuus. Tutkimustietoa väkivallan kontekstissa toteutetusta ryhmämuotoisesta pariterapiasta on hyvin vähän ja aiemmat ryhmäinterventiotutkimukset ovat koostuneet lähinnä väkivallan tekijöistä. Tutkimuksemme tuottaa uutta ja merkittävää tietoa väkivallan tekijöiden toimijuudesta ja siihen liittyvästä vallankäytöstä parisuhteessa. Aineistomme mahdollisti väkivallan tekijän ja kohteen keskinäisen vuorovaikutuksen tarkastelun lisäksi koko ryhmän dynamiikan huomioimisen. Henkilöiden taustamuuttajat, kuten ikä, parisuhteen pituus ja perhetilanne, ovat erilaisia ja tuovat monipuolisuutta tarkasteltaviin teemoihin. Lisäksi käyttämämme analyysimenetelmä toimii vahvuutena kiinnostuksemme kohteena olevien ilmiöiden saavuttamiseksi, sillä diskurssianalyysillä voi tavoittaa puheesta niin yksityiskohtaisia kuin

laajempia sosiaalisia merkityksiä. Väkivaltailmiö on yhteiskunnallisesti rakentunut ja näin ollen kyseinen analyysimenetelmä sopii hyvin tutkimuskysymystemme tarkasteluun.

4.4. Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Tutkimus on kokonaisuudessaan toteutettu eettiset edellytykset huomioiden. Aineistoa on käsitelty ainoastaan siihen määritellyissä tiloissa Jyväskylän yliopiston Psykoterapian opetus- ja tutkimuslinikalla. Käytimme tutkimusprosessissa useita eri keinoja tutkittavien anonymiteetin turvaamiseksi. Nimesimme tutkimusaineiston henkilöt tunnisteilla sekä häivytimme muut tunnistetiedot esimerkiksi muuttamalla murreilmaisut yleiskieleksi. Laadullinen tutkimus perustuu aineiston yksityiskohtaiseen tarkasteluun ja tulkintaan tutkijoiden subjektiivisesta näkökulmasta, mikä saattaa korostuneena muodostaa riskin ylitulkinnalle. Vahvistaaksemme tutkimuksen validiteettia olemme pyrkineet minimoimaan riskiä seuraavin keinoin. Aineistoa on tarkasteltu kokonaisuudessaan sekä valikoituja otteita analysoitu prosessinomaisesti useaan otteeseen tulosten mahdollisimman yhtenäisen ja todenmukaisen tulkinnan muodostamiseksi. Analyysiprosessista on tehty avointa raportointia sen kaikki vaiheet. Lisäksi tutkielman ohjaaja sekä kollegat ovat tarkastelleet tulkintojamme toistuvasti seminaareissa tutkimusprosessin aikana, mikä lisää avoimuutta analyysimme tarkastelulle.

4.5. Tutkimuksen kliiniset implikaatiot

Tutkimuksemme tarjoaa uutta näkökulmaa parisuhdeväkivallan ja sen taustalla vaikuttavien tekijöiden käsittelyyn ryhmämuotoisessa pariterapiassa. Monipariskuntaryhmässä yksilöillä on mahdollisuus saada muilta osallistujilta keskustelullista vertaistukea ja perspektiiviä väkivallan ilmiön sekä omien ajatus- ja toimintamallien käsittelyyn. Ryhmämuotoinen terapia saattaisi vertaistuellisuuden vuoksi soveltua erityisesti väkivallan kohteena oleville, jotta he saisivat tasavertaisen mahdollisuuden käsitellä asiaa omasta näkökulmastaan, eivätkä jäisi prosessin ulkopuolelle. Ryhmätapaamisten lisäksi säännöllinen yksilötyöskentely voisi yleisesti ottaen hyödyttää kaikkia osallistujia paljon tukea vaativassa muutosprosessissa.

Tutkimuksemme tuotti lisää tietoa väkivallan tekijöiden toimijuudesta ja siihen liittyvistä haasteista. Aineistosta tunnistamamme toimijuuden ulottuvuudet antavat lisää mahdollisuuksia toimijuuden tarkasteluun yksilö- ja ilmiötasolla. Toimijuuteen liittyvät vaikeudet ovat terapiassa usein tarkastelun kohteena, ja tutkimuksemme tarjoaa lisää käytännön näkökulmaa työskentelyyn väkivallan tekijöiden parissa. Aineistossamme yksilön toimijuutta ohjasi samanaikaisesti paitsi halu kohti myönteistä muutosta ja väkivallattomuutta, myös konkreettisten keinojen puuttuminen. Sekä aiempi tutkimus että tuloksemme toimijuuden haasteista ja niiden yleisyydestä osoittavat tuen tarpeellisuuden. Näin ollen vastaavat terapeuttiset interventiot voivat olla hyödyllisiä toimijuuden tukemisessa muutosmotivaation vahvistamiseksi ja uusien toimintamallien löytämiseksi.

Se, millaista kuvaa väkivallasta tuotetaan ja ylläpidetään sekä miten sitä käsitellään, niin yksilöiden kohdatessa kuin yhteiskunnallisestikin, luo vallitsevaa sosiaalista todellisuutta. Tutkimushenkilöiden puheesta välittyi valtasuhteiden asenteellinen perusta, jonka pohjalle parisuhdeväkivalta usein rakentuu. Näin ollen tutkimuksemme osoittaa toimijuuden ja siihen liittyvän vallankäytön molempien olevan väkivaltaan kytkeytyviä ja siihen vaikuttavia ilmiöitä. Näistä syistä kyseisten teemojen tunnistaminen ja tutkiminen on välttämätöntä. Havaitsimme ajatusmallien korjaamisen vaativan pitkäjänteistä työskentelyä koko terapiaprosessin ajan sekä mahdollisesti myös sen jälkeen. Näin ollen tarkastelemalla valta-asemia sekä hyödyntämällä niistä saatua tietoa käytännön työssä parisuhdeväkivallan tehokkaampi ehkäisy on mahdollista.

4.6. Jatkotutkimusehdotukset

Tässä tutkimuksessa tarkastelimme väkivallan tekijöiden puhetta ryhmämuotoisessa pariterapiassa. Suomessa on aiemmin tehty tutkimusta tässä kontekstissa vain vähän, joten laajempi aiheeseen perehtyminen on tarpeen. Olisi mielekästä tutkia osallistujien omia kokemuksia interventiosta esimerkiksi sen turvallisuuden ja vaikuttavuuden näkökulmasta. Tutkimusta voisi jatkaa myös ryhmän jälkeiseltä ajalta, ja tehdä seurantatutkimusta esimerkiksi toimijuuden kehittymisen tai väkivallan määrän ja laadun muutoksen suhteen. Lisäksi vertaileva tutkimus erilaisilla kokoonpanoilla toteutetuista ryhmäinterventioista saattaisi antaa lisää informaatiota siitä, onko esimerkiksi kumppanien läsnäololla vaikutusta väkivaltaisuuden muutostyöskentelyyn ja sen tuloksellisuuteen.

Keskityimme tässä tutkimuksessa tarkastelemaan heikkoa toimijuutta ja siihen liittyviä haasteita. Tulevaisuudessa vahvan toimijuuden nostaminen keskiöön voisi puolestaan olla tarpeen,

jotta sen kytköksiä terapiaprosessin myönteisiin muutoksiin voitaisi selvittää. Sen myötä myös vertailu heikon ja vahvan toimijuuden vaikutuksista terapian tuloksellisuuteen olisi mahdollista. Lisäksi tutkimus väkivallan kohteiden näkökulmasta voisi tarjota merkityksellistä lisäinformaatiota heidän kokemuksistaan monipariskuntaryhmän toimivuudesta parisuhdeväkivallan kokemusten työstämisessä. Heidän näkökantansa huomiointi on tärkeää, sillä työskenneltäessä parisuhdeväkivallan ilmiön kanssa väkivallan kohteiden näkemykset ovat pariterapiassa arvokkaita.

LÄHTEET

- Allen, C. T., Swan, S. C., & Raghavan, C. (2009). Gender Symmetry, Sexism, and Intimate Partner Violence. *Journal of interpersonal violence*, 24(11), 1816–1834.
- Antikainen, J. (1999). Perheväkivallan perhekeskeinen hoito. Teoksessa J. Aaltonen & R. Rinne (toim.), *Perhe terapiassa – vuoropuhelua vuosituhannen vaihtuessa*. Jyväskylä: Suomen Mielenterveysseuran koulutuskeskus.
- Barnes, B. (2000). *Understanding Agency. Social Theory and Responsible Action*. London: Sage.
- Busch, A. L., & Rosenberg, M. S. (2004). Comparing women and men arrested for domestic violence: A preliminary report. *Journal of Family Violence*, 19, 49-57.
- Carney, M., Buttell, F., & Dutton, D. (2007). Women who perpetrate intimate partner violence: A review of the literature with recommendations for treatment. *Aggression and violent behavior*, 12(1), 108-115.
- Coker, A., Davis, K., Arias, I., Desai, S., Sanderson, M., Brandt, H., & Smith, P. (2002). Physical and mental health effects of intimate partner violence for men and women. *American Journal of Preventive Medicine*, 23(4), 260–268.
- Festinger, L. (1957). *A Theory of Cognitive Dissonance*. Stanford: Stanford University Press.
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., Koss, M. P., & Marks, J. S. (2019). REPRINT OF: Relationship of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. *American journal of preventive medicine*, 56(6), 774-786.
- Flinck, A., & Paavilainen, E. (2008). Violent Behavior of Men in Their Intimate Relationships, as They Experience It. *American journal of men's health*, 2(3), 244-253.
- Foucault, M. (1990). *The History of sexuality, volume 1: An introduction*. London: Penguin books.
- Foucault, M. (1998). *Seksuaalisuuden historia, osat I-III*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hamberger, L. K., Lohr, J. M., Bonge, D., & Tolin, D. F. (1997). An empirical classification of motivations for domestic violence. *Violence Against Women*, 3, 401–423.
- Harré, R., & Gillet, G. (1994). *The Discursive Mind*. Thousand Oaks: Sage.

- Harré, R., & van Langenhove, L. (1999). The Dynamics of Social Episodes. Teoksessa R. Harré & L. van Langenhove (toim.) *Positioning Theory: Moral Contexts of Intentional Action*, Cornwall, GB: Blackwell. 1-13.
- Heiskanen, M., & Piispa, M. (1998) *Usko, toivo, hakkaus: kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Hitlin, S., & Elder Jr, G. H. (2006). Agency: An empirical model of an abstract concept. *Advances in life course research*, 11, 33-67.
- Holma, J., & Laitila, A. (2019). *Monen perheen ryhmämuotoisen väkivallan hoitomenetelmän tutkimus*. Tutkimussuunnitelma.
- Holma, J., & Nyqvist, L. (2017). Väkivaltatyö miesten kanssa. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. & Honkatukia, P. (toim.), *Sukupuolistunut väkivalta – Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Vastapaino, 104–120.
- Husso, M. (1994). Parisuhdeväkivalta ja pahoinpidelty ruumis. Teoksessa S. Heinämaa & S. Näre (toim.), *Pahan tyttäret. Sukupuolitettu pelko, viha ja valta*. Helsinki: Gaudeamus, 130–145.
- Husso, M. (2003a). Parisuhdeväkivalta, inhimillinen kärsimys ja kerroksellinen subjektius. *Naistutkimus*, 16(2), 62–66.
- Husso, M. (2003b). *Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila*. Tampere: Vastapaino.
- Husso, M., & Virkki, T. (2008). Sukupuolittunut luottamus ja väkivalta parisuhteissa. Teoksessa Hokkanen, T., Rönkä, A., Sallinen, M., Pylkkänen, A., Notko, M., Kuosmanen, P., . . . Sallinen, M. (toim.), *Perhesuhteet puntarissa*, 259–273. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.
- Jokinen, A. (2016). Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (2016). Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, A. (2017). Maskuliinisuus ja väkivalta. Teoksessa J. Niemi, H. Kainulainen, P. Honkatukia, & T. Hautanen. (toim.), *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino.
- Jory, B., Anderson, D., & Greer, C. (1997). *Intimate justice confronting issues of accountability, respect, and freedom in treatment for abuse and violence*, 23(4), 399–419.

- Juntunen, J., & Holma, J. (2011). Pariterapian soveltaminen lähisuhdeväkivallan hoidossa: Kehysanalyysi työntekijöiden näkökulmasta. *Perheterapia: SMS:n perheterapiakeskuksen julkaisu*, 27(4), 5–17.
- Jäppinen, O., & Ewalds, H. (2003). Mitta täysi — Måttet rågat. Pariterapiaa väkivaltaa kokeneille perheille. *Perheterapia*, 2, 25–41.
- Kaufman, G. (1992). The mysterious disappearance of battered women in family therapists' offices: Male privilege colluding with male violence. *Journal of Marital and Family Therapy*, 18(3), 233–243.
- Keskinen, S. (2005). *Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt*. Tampere: Tampere University Press.
- Knox, J. (2011). *Self-agency in psychotherapy: attachment, autonomy and intimacy*. New York: WW Norton & Company.
- Koskinen, K., Peltoniemi, K., & Holma, J. (2016). Naisten väkivallan esilletulo pariterapiassa. *Perheterapia: SMS:n perheterapiakeskuksen julkaisu*, 32(2), 19–35.
- Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy J. A., Zwi A. B., & Lozano R. (toim.). Salomaa, E. (suom.) (2005). *Väkivalta ja terveys maailmassa: WHO:n raportti*. Lääkärin sosiaalinen vastuu: Terveyden edistämisen keskus. Gummerus Oy.
- Kulta, H., Kyrö, H., & Holma, J. (2013). Parisuhdeväkivaltaan liittyvän vallankäytön muodot pariterapiaistunnoissa. *Perheterapia: SMS:n perheterapiakeskuksen julkaisu*, 29(2), 32–44.
- Lattu, E. (2016). *Naisten tekemä väkivalta*. Tampere University Press.
- Leiman, M. (2002). Toward Semiotic Dialogism: The Role of Sign Mediation in the Dialogical Self. *Theory & Psychology*, 12, 221–235.
- Leiman, M. (2012). Psykoterapioiden yhteinen perusprosessi. Teoksessa S. Eronen & P. Lahti-Nuuttila (toim.), *Mikä psykoterapiassa auttaa? Integratiivisen lähestymistavan perusteita*. Helsinki: Edita, 71–90.
- McCollum, E. E., & Stith, S. M. (2008). Couples Treatment for IPV: A review of outcome research literature and current clinical practices. *Violence and Victims*, 23, 187–201.
- McGinn, T. (2020). Male IPV perpetrator's perspectives on intervention and change: A systematic synthesis of qualitative studies. *Trauma, Violence, & Abuse*, 21(1), 97–112.
- Moore, J. W. (2016). What is the sense of agency and why does it matter?. *Frontiers in psychology*, 7, 1272.

- Notko, M. (2011). *Väkivalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa*. Jyväskylän yliopisto.
- Partanen, T., & Holma, J. (2002). Vaihtoehto väkivallalle: Toimijuutta kaikille perheenjäsenille. Teoksessa U. Kinnunen & A. Rönkä (toim.), *Perhe ja vanhemmuus: Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*. Keuruu: PS-kustannus. 188–207.
- Phillips, D., & Henderson, D. (1999). "PATIENT WAS HIT IN THE FACE BY A FIST...": A Discourse Analysis of Male Violence Against Women. *American journal of orthopsychiatry*, 69(1), 116–121.
- Pietikäinen, S., & Mäntynen, A. (2009). *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Piispa, M. (2011). Parisuhdeväkivallan todellisuus. Teoksessa R. Hannus, S. Mehtola, L. Natunen & L. Ojuri (toim.), *Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta*. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy, 15–36.
- Rantanen, A., Bunda, J., & Holma, J. (2014). Parisuhdeväkivaltaa kokeneiden pariskuntien näkemyksiä parisuhteesta ja väkivallasta sekä näkemysten yhteneväisyyden merkitys pariterapian tuloksellisuudessa. *Perheterapia: SMS:n perheterapiakeskuksen julkaisu*, 30(3), 47–60.
- Ronkainen, S. (2017). Mitä väkivalta on?. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H., Honkatukia, P. & Hautanen, T. (toim.), *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino.
- Sarlin, T. (2021). "Mä en yhtään tiedä, mitä mun kannattais tehdä". Merkityksen muutokset väkivallan kokijan toimijuudessa - siirtymiä objektipositioista subjektipositioon. *Psykoterapia: Therapiea-säätiön jäsenlehti*, 40(3), 195–212.
- Siltala, J. (1994). *Miehen kunnia: Modernin miehen taistelu häpeää vastaan*. Helsinki: Otava.
- Siltala, H., Holma, J., & Hallman-Keiskoski, M. (2014). Henkisen, fyysisen ja seksuaalisen lähisuhdeväkivallan vaikutukset psykososiaaliseen hyvinvointiin. *Psykologia*, 49(2), 113–120.
- Stith, S. M., Rosen, K. H., & McCollum, E. E. (2003). Effectiveness of couples treatment for domestic violence. *Journal of Marital and Family Therapy*, 29, 407–426.
- Stith, S. M., & McCollum, E. E. (2011). Conjoint treatment of couples who have experienced intimate partner violence. *Aggression and Violent Behavior*, 16(4), 312–318.
- Stith, S., McCollum, E. E., Amanor-Boadu, Y., & Smith, D. (2012). *Systemic Perspectives on Intimate Partner Violence Treatment*. 38(1), 220–240.

Syvänperä, M. (2014). Tässä ja nyt - Betty Josephin jalanjäljillä transferenssitulkinnassa. *Psykoterapia: Therapie-säätiön jäsenlehti*, 33(1), 3–15.

Tekijäryhmä. (2021). *Tutkimusmenetelmien verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 5.2.2022. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/>

Toivonen, H. (2019). *Constructions of agency and nonagency in psychotherapy: The 10 discursive tools model*. Jyväskylän yliopisto.

Toivonen, H., Wahlström, J., & Kurri, K. (2019). Constructing nonagency at the beginning of psychotherapy: The 10DT model. *Journal of Constructivist Psychology*, 32(2) 160–180.

Turunen, K. E. (1997). *Halut, arvot ja valta*. Jyväskylä: Atena.

Valkonen, H. (2018). *The dynamics of self-observation in patients with borderline personality disorder (BPD) diagnosis*. University of Eastern Finland.

Virkki, T. (2004). *Vihan voima. Toimijuus ja muutos vihakertomuksissa*. Jyväskylä: Atena.

Wahlström, J. (1992). *Merkitysten muodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisessa keskustelussa: Diskurssianalyttinen tutkimus*. Jyväskylän yliopisto.

Wahlström, J., & Seilonen, M-L. (2016). Displaying agency at the outset of psychotherapy. *European Journal of Psychotherapy & Counselling*, 18(4), 333–348.